

**A PAKFONG VÁROS
(MARION)**

**ELBESZÉLÉS EGY UJSÁGIRÓ
FÖLJEGYZÉSEIBŐL**

**IRTA
KÁROLYI GYULA**

BUDAPEST, 1909
PÁZMÁNEUM IRODALMI VÁLLALAT KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2021
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Tartalomfejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-495-0 (online)
MEK-18335

A PAKFONG gyakran tévedésbe ejti, megcsalja azt, a ki nemes ezüst fémeket keres...

Sajátságos vegyülék. Ezüstoffényű; ezüst-színű; szemmel nézve, úgy látszik, mintha valóságos ezüst volna...

Khinából hozták Európába, a tizennyolcadik században...

A mikor a diszmu-iparnak közkincsévé vált, kapzsi kalmárok el is nevezték khinai ezüstnek; új ezüstnek; perui ezüstnek. Pedig nem ezüst. Semmi alkatrészében nincs egy parányi ezüst sem. Csak ezüstoffényű, ezüst-színű. Ezért csalja meg oly gyakran azt, a ki ezüstöt keres...

Idők folyamán aztán az emberek megismerték, hogy ez az ezüstszínű valami nem ezüst. S akkor lehanyaglott a pakfong napja. Mert mindenki látta, hogy ez a valami nehezen olvad, kemény és olcsó. Tehát nem nemes fém, hanem értéktelen ötvény, utáncat, hamis zománcz. Az arzén szennyes-barnára, sőt feketére festi. A salétromsav nem választ ki belőle ezüstcsapadékot. A próbakövön végighuzva, nem marad nyomán ezüstpor, hanem csak rozsdaszínű, rút vonal...

Mert a pakfong 62% réz, 15% nikol és 23% czingk egyszerű vegyülete...

Tehát nem nemes fém, hanem értéktelen ötvény...

Csak addig szerepel nemes fém gyanánt, a mig vannak emberek, akiket a csaló külső szín és fény oktanul elkápráztathat...

Meleg, szőlőérelő szeptemberi napon két fiatalember beszélgetett a nagydrávai városi kávéházban, egymással szemben ülve, a főtérre nyíló nagy ablakok mellett elhelyezett márványasztalok egyikénél.

- Mind nagyon helyes, szép és jó dolog volna ez, kolléga ur. De emlékezzék vissza majd szavaimra: soha, sohasem fog ebben a városban érvényesülni olyan ember, a ki az erkölcsöt, az egyesek és a köz életét javítani, tisztítani akarja.

- Vigyázzon, doktor ur, ez a szó: soha, - komoly ember szájában vagy bűn, vagy könnyelműség. Soha?!...

- Ismétlem, hogy soha. És hozzá teszem, hogy senki.

- Ez, ugyebár, önnek meggyőződése, doktor ur?

- Sajnos, nemcsak nekem, de mindenkinek ez a tapasztalata, a ki csak ide való és az itteni viszonyokkal ismerős... Ön szintén egyike azoknak az ifju idealistáknak, a kik oly nagy elhatározásokkal, annyi tetterővel jönnek ide, ebbe a Szodomába. Aztán egytől-egyig ők is elbuknak, vagy eladják magukat, vagy más okból leteszik a fegyvert... Bocsásson meg, ha kissé tulságosan őszinte vagyok.

- Kérem! sőt így szeretem...

- Nos, tehát röviden azzal óhajtottam ezt a kinos témát befejezni, hogy ön sem fogja elérni a célát. És pedig azért nem, mert a társadalmi fejlődés ellen, akár jó, akár rossz mederben haladjon is az a »fejlődés«, - egyes ember eredményesen nem harcolhat. Ha a tömeg rossz, azt egyetlen ember jósága meg nem javítja...

- Tábort, hiveket fogok toborozni a jókból...

- Vakmerő önbizalom!

- Világgá kürtölöm minden gonoszságukat...

- El fogják némitani!

- Nekem nem árthatnak...

- Akkor magától fog ön belefáradni a zizifuszi munkába. Bizonyos vagyok benne, hogy lehetetlenné teszik. Erőszakkal. Csellel. Pénzzel. Minden áron. Minden eszközzel. Érti? Minden eszközzel. Ennek a városnak a vezető férfiai nem ismernek határt a gonoszságban. Természetes. Mert ha csak egy elbukik is közülök, elbukik a többi... száz... az egész város. Tehát inkább ők ölik meg azt, a ki egzisztenciájukat, érdekeiket veszélyezteti.

- Az igazság erején meg fog törni minden törekvésük...

- Majd a végeredmény megmutatja. Adja Isten, hogy én tévedjek! De ha még olyan erős lesz is ön: nem lesz kitartása! Belefárad... És higye meg, oly sok mindenféle körülmény játszik közre egy férfi életében... Sziv dolgok. Egy leány... Vagy a mi még rosszabb: egy fiatal asszony... Ön mosolyog?

- Hála az égnek, már nem vagyok szerelmes. És nem fogok szeretni többé azzal a valóságos, igazi szerelemmel sem asszonyt, sem leányt - soha!... Most meg ön mosolyog!?

- Saját szavaival felelek. Épen az imént ön mondta, hogy ez a szó: soha, - komoly ember szájában vagy bűn, vagy könnyelműség.

- Most az egyszer a következetlenségben is én maradok olyan makacs, mint az imént ön, mert megismétlem, hogy soha. És hozzáteszem, hogy senkit.

A vita régóta folyt már a kávéház asztalánál.

Az a fiatal ember, a ki oly komoly meggyőződéssel hangoztatta, hogy a társadalmi romlottság ellen hiába küzd az igazság fegyvere, Popescu Demeter dr. nagydrávai ügyvéd volt, egy román nemzetiségi lap szerkesztője. Komoly, nagy tudású, harmincz év körüli férfi, a ki rövid idő alatt országos hirre tett szert a politikában, nagy népszerűséggel hirdetve azt az elvet, hogy a románságnak be kell olvadnia a magyar fajba, mert csak így lehet népét bevezetni a műveltségbe és az anyagi jólétbe. Ez a Popescu tehát jelentékeny ember volt, a mit azonban külsejéből semmi sem árult el. Aránytalanul kicsi, négyszögletes testével, ügyetlen taglejtéseivel, kiálló arczsontjaival, mongol szabású ferde szemével, valamelyik japán admirálishoz hasonlított.

A másik, a kinek kevés szava is a hanglejtésben rendkívül energikus és heves temperamentumot árult el, nem régóta tartózkodott Nagydráván. Alig huszonöt esztendő, örökösen nyugtalan természetű, de nagy élettapasztalattal megáldott, harcias lelkű, szőke fiatalember volt ez, név szerint Veér Miklós, foglalkozásra nézve - a minék természete épen megfelelt, - újságíró. Ezért szólította őt a román lap szerkesztője kollégának.

A beszélgetés rövid időre félbe szakadt. A két férfi, sűrű füstkarikákat bocsátva, mereven bámult ki a hatalmas palotákkal büszkélkedő vidéki városra, a melynek pompás főterén előkelő hintók sorai robogtak keresztül, a korzón pedig fényes uri sokaság hullámozott. A selymek és ékszerek meg-megcsillantak a tömegben, a szeptemberi lefelé hanyatló nap elenyésző fényében.

Nem hiába nevezték Nagydrávát oly nagy előszeretettel kőrösparti Párisnak... De Popescu »Szodomának« is nevezte. Ez az elnevezés még találóbb volt. S a mig Miklós ezen gondolkodott, úgy tünt föl előtte, mintha az a lehanyatló szeptemberi nap, bágyadt fényében, halotti sárgaságában nem mosolyogna, hanem - mintha szomorkodnék...

És Miklós érezte, hogy rendkívül nehéz munkát vállalt. A fővárosból, a hol egy előkelő napilapnál jól fizetett állása volt, eljött ide, a hol a sötétség, a bűnök örvényének éhes torka fenyegette, gyors elnyeléssel, teljes megsemmisüléssel. Eljött ide, minden nagyobb anyagi erő és minden biztató támpont nélkül, egyedül emberfölötti lelki erejében, tiszta életében és a törhetetlen igazság győzelmében bízva, hogy ezt a Szodomát megtérítse, megmentse a végső pusztulástól; hogy azokat, a kik ennek a megmételtyezett városnak népét az erkölcsi züllöttség rabságában leigázva tartják, összetörje, lealázza, kipusztítsa. Eljött, minden anyagi érdek, minden meggazdagodási vágy és kilátás nélkül. Tisztán azért, mert úgy érezte, úgy gondolta, hogy neki, mint újságírónak, az igazság hivatott harcos katonájának, kötelessége a legveszedelmesebb pontokat fölkeresni. És az igazságért harcolni, küzdeni, kitartással, mindvégig, a mig vagy győz, vagy bukik.

Erre mondta a román ügyvéd, hogy fiatalos idealizmus, oktalanság. Ezt mondta lehetetlenségnek ime, az első tisztességes ember, a kivel itt találkozott, a ki egyébként igazat adott neki... Azt mondta, hogy *soha*... És ő azt felelte neki, hogy *soha*...

Popescu szava riasztotta föl ábrándozásából.

- A főispán és a polgármester! - suttogta az ügyvéd gunyosan, egyik tovagördülő hintóra mutatva.

- Mi a manó, egy kocsiban? - kérdezte Miklós meglepetten. - Ők, a kik kutya-macska voltak!

- Igen! A főispánt itt, a mikor kinevezték, mindenki gyűlölettel fogadta. Pártállása nem egyezett a polgármester ur nézeteivel. A polgármester ur pedig vezeti a közhangulatot, mert ez a nép majomtermészetű. Tehát a helyi társadalom ugyszólván kiközösítette a méltóságos urat, mert széltében-hosszában híresztelték felőle, hogy lágyfejű, tudatlan ember, a ki valamikor még közönséges könyvügnök volt...

- Nos?

- Nos és most, a mint látja, a legjobb barátok. A főispán ur ugyanis megtudott a polgármester urról bizonyos titkos dolgokat, a melyeket egyébként mindenki tud, de senki sem mer hangosan beszélni, mert jaj annak, a kinek ez eszébe jutna. Itt látja ön ezt a hatalmas gyönyörű színházat. A polgármester ur vezette az építkezést. És hogy az e célra fordított pénzt mily kitűnően kezelte, azt pompás emeletes háza mutatja.

- ?...

- Egyszerűen lopott. A koldusszegény, adósságokkal nyakig terhelt ember azon a napon, a mikor ez a színház megnyílt, egyszerre tehermentes háztulajdonossá lett... Tovább megyek. A város aszfaltozásánál, a villamos vasut megalakításánál, a városháza építésénél mindenütt történtek csalások és sikkasztások... Ezeket egyszerűen eltitkolták. Spongyát reá! A polgármester ur gazdagodott, gyarapodott vagyonban és tekintélyben.

- Megdöbbenő dolgok ezek!...

- Végül jön az igazi: Egy városi tanácsos eladta a középítkezésekhez szállított téglát. A dolog kiderült volna s már nagy botrány készült, a mikor a polgármester ur megoldotta a gordiusi csomót. Az építőmestert vonták felelősségre, állítottak ellene hamis tanukat, elítéltették a bírósággal egy és félévi börtönre... Épen így volt a vámnál is. Elhasznált jegyeket újra forgalomba bocsátottak, ily módon nyolczvanezer koronával lopták meg a várost. A vámfelügyelő hat havi börtönt ül érte... Most egy éve pedig egyenesen a városi főpénztárból tűnt el kétszáz ezer korona: ezért a főpénztáros kapott nyolcz havi börtönt... Itt mindenki tudja, hogy mind a három bebörtönözött ártatlan s a pénz egyedül a polgármester ur zsebeit nyomja. A lelkét azonban nem nyomja... Tehát a főispán ezeket megtudta, azért sietett a polgármester vele kibékülni és megbarátkozni.

- Most aztán ő is büntárs.

- Az, de egyelőre az állása, hatalma és tekintélye biztosítva van.

- Borzasztó... Mégis, hogy lehet az, hogy ez az ember itt polgármester?

- Egyszerűen azért, mert *szabadkőműves*. Itt különben minden ember, a kinek szava van a közigazgatásban, szabadkőműves. Így, a ki érdekelve van, az hallgat. A ki pedig a polgárság soraiból szót emelne, azzal könnyen és hamar végeznek.

- De hiszen akkor ez Oroszország!

- Nem még az sem! Ez egy magyar város. Ez Nagydráva. Különben még nem mondtam el önnek jóformán semmit... Nem kell egyéb, csupán hogy kinézzen az ember az utcára... Látja odaát azt a siető, lakkcipős gavallért? Az a város képviselője. Mint pendelyes gyerek, a város közismert bicskása volt. Később irni kezdett, mindig nagyszáju és talpnyaló természetű volt, utóbb beférkőzött a kormány bizalmába, képviselő lett. Mindenkit meggyanusított, megrágalmazott a lapjában, ezért többször volt alkalma a fogházat belülről is megismerni. Aztán egyet gondolt s miután ideje volt, tanult s mikor kiszabadult, vizsgákat tett le, végül ügyvédi diplomát szerzett... Ma a város képviselője és tekintély. Látja, hogy köszönnek neki?...

- Ez csak a szorgalma mellett bizonyít...

- Igen, de tudja-e, hogy ő az, a ki képviselő és fiskális létére tönkre juttatta a vármegye gazdálkodóinak felét? Hogyan? Hát uzsorával, csalással és zsarolással. Megtette azt is, hogy egy millió örökséget, - a melyben a jogosan követelő feleket a pörben ő képviselte, - busás pénzjutalomért átjászott az ellenfél kezére. Vagyis pénzért szándékosan elveszítette azt a pert, a melyet a felek ügyvéd nélkül is megnyertek volna... Vagy azt tudja-e, hogy váltót hamisított?... Vagy azt, hogy egy előkelő, dús gazdag háztulajdonos fiatal feleségét elcsábította s a mikor a viszonynak vége szakadt, arra kényszerítette a szerencsétlen asszonyt, hogy négyezer koronáért vásárolja vissza a szerelmes leveleit, mert különben valamennyit nyilvánosság elé bocsátja a lapjában... De ezzel jóformán még semmit sem beszéltem el az ő közismert viselt dolgaiból...

- És ő itt ezek ellenére is képviselő? Miért türik hát?

- Azért, mert háta mögött áll a *zsidóság*. Ennek a nagyszájú embernek igen sok befolyást tulajdonítanak a kormánynál, ezenkívül ő tüntet a szabadelvűségével. Ebben a városban mindenki szabadelvű és minden szó, a mely ellene elhangzik, csak növeli tekintélyét, mert rögtön lármát csap, hogy ime: a reakció akarja őt... *őt*, megsemmisíteni...

- No, ezt az embert figyelemmel fogom kísérni.

- Figyeljen meg minden egyes embert. Férfit és nőt. És ha talál néhányat, a ki becsületes, - férfit, a ki tiszta, asszonyt, a ki tisztességes, leányt, a ki tizenhárom éves korától kezdve erkölcsös életet él, - ha talál néhány ilyent: akkor ön kincseket talált a szemétdombon.

- Egy okkal több, hogy folytassam azt, a mit célul tűztem ki.

- Nem fog sikerülni soha. Önt ma még nem ismerik s így ma még senki. Holnap azonban már az egész város ismerni fogja önt és az egész város megveti. Rettegni fognak öntől és éppen ezért gyűlölni, üldözni fogja mindenki. Eleinte alattomban, később nyíltan.

- Tiszta vagyok! Becsületes, erkölcsös és vallásos...

- Be fogják a nevét, a multját, a jellemét szennyezni. És sikerülni fog nekik...

- Nem fog...

- Adja így az Isten!... De majd emlékezzék szavaimra.

... Odakint a főtéren nagy riadalom támadt. Férfiak és nők, öregek és gyermekek jelentek meg a közeli utcákból, a hónuk alatt ujságcsomókkal, egy új lap első számának megjelenését és címét kiáltozva:

- Nagyrávai Ujság! Esti lap! Szenzációs kiadás! Csak egy krajczár!...

A nagyrávai publikum, a melyet nagyon meglepett a város első esti lapja, tolongva állta körül a rikkancsokat s néhány pillanat alatt szétkapkodta a lapok százait.

Veér Miklós lapja volt ez. A fegyver. Az első lövés. A kezdet kezdete. Egy kis fiú a városi kávéházba is bement egy csomó ujsággal. Popescu nagy érdeklődéssel vett a kezébe egy számot. Odakünn az utcán a járókelők megálltak, úgy olvasták a nagy szenzációt: Kifosztott kigazdák! Egy nagyrávai pénzintézet üzelmei!... Ilyen címmel volt megírva a város egyik legnagyobb bankjának szédelgése, a mely bank zsidó vezetői felhasználták az általános gabonahiányt s a vármegye kigazdáinak földjére oly kölcsönöket adtak, a melyeket azok nem tudtak egy összegben visszafizetni. Ha ennek az ujságczikknek a nyomán a nyilvánosság tudomást szerez a dologról, a hatóság kénytelen lesz közbelépni s így esetleg a bankuzsorások karmaiból, a koldusbottól, sikerül néhány száz földes gazdát és családot megmenteni.

... De odakint a téren újabb riadalom támadt. Hirtelen - mintha földből termettek volna elő, - nagy csapat rendőr jelent meg futó lépésben az utcákon, egyenkint állítva meg az ujság-

árusokat és elkobozva tőlük az összes lappéldányokat. Nemsokára lélekszakadva rohant egy nyomdász inas a kávéházba, egyenesen Miklóshoz:

- Szerkesztő ur, tessék bejönni a nyomdába, baj van! Ott van a vizsgálóbíró, meg a rendőrkapitány.

- Miért?... Mi ez?... Hát mit akarnak tőlem? - kiáltotta indulattól és haragtól remegve, elhalványultan Miklós.

- Én megmondom önnek! - szólt közbe Popescu. Ezért a cikkért az ügyészség a lapot elkoboztatta... Holnap a polgármester meg fogja tiltani a lapnak utczai elárusítását... Holnapután nem fog ön embert találni, a ki az ujságot kihordja és ha ön mégis szerkeszteni akar, hát nem fog nyomdát találni, a mely a lapját kinyomja...

Miklós visszahanyatlott székében s színtelen hangon csak ennyit mondott:

- Az Isten nem hagyja cserben az igazságot!

Sietve bucsuzott el az ügyvédtől s szinte rohant a nyomdába, a hol a vizsgálóbíró akkorra már a sajtószabadság és a törvény nevében felturkálta, összedobálta, végül lefoglalta összes lapjait és kéziratait.

Ez volt a felelet Veér Miklós beköszöntőjére, ez volt a rajongó elme első napi derék munkájának dicső jutalma.

A Nagydrávai Ujság megjelenése óriási port vert föl a város lakossága körében. Nap mint nap leleplezett egyet azokból a gonosz üzemekből, a melyeket a város urai saját hasznukra és a nép megkárosítására eddig zavartalanul folytattak; nap mint nap fölszínre hozott egyet azokból a visszaélésekből, a melyeket a hatóságok türttek, sőt lepleztek és ezzel elősegítettek; nap mint nap megismertetett egyet ama jeles urakból, a kik embertársaikat csalták, lopták, károsították uton-utfélen s az így szerzett pénzből nagy lábon, urasan éltek és mulattak.

Nagydráván még három régi, erős ujság volt ezen kívül. Ezeket a lapokat az tartotta fönn, a mit elhallgattak. Ezek a lapok fényes jövedelmet huztak évről-évre, azokból a pénzekből, a melyeknek szerzési módját elhallgatták s a melyekből bűnös szerzőik jelentékeny összegekkel támogatták a »helyi sajtót«. A publikum erről nem tudott természetesen semmit. Ezek a lapok mindjárt az első szám megjelenése után neki támadtak az új lapnak s egyelőre - miután egyebet nem tehettek, - nagy hangon igyekeztek bizonyítani, hogy Veér Miklós minden írása hazugság és csak azért jött a városba, hogy a »tisztességes« embereket meggyanusítsa s ily módon a közönség krajczárjait »elzsebelje«.

Ez hivatalos hang volt, mintegy jeladás arra, hogy Miklóst a legelső alkalommal lehetetlenné tegyék. Miklós azzal válaszolt, hogy leleplezte lapjában az összes nagydrávai ujságírók üzelmeit, a kik csak olyasmiket irtak meg lapjukban, a mely dolgok elhallgatásáért nem sikerült pénzt kapniok.

És elkezdődött a nagy harcz. A leleplezett ujságírókat nyomon követték a képviselő ur bűnei; majd sorra jöttek a városi és megyei köztisztviselők üzelmei; a rendőrség és a bíróságok titkai, bűnpalástolásai; az ügyvédek, orvosok, uzsorások és más pénzsóvár lelkiismeretlenek szédeltései; - a közönség olvasta ezeket, olvasta az egész város, de nem akadt egyetlen ember Nagydráván, a ki mert, tudott, vagy akart volna az általános romlottság ellen csak egy lépést is tenni...

*

... Két hónapja hadakozott már Miklós az igazság zászlaja alatt és még semmi pozitív eredmény nem jutalmazta működését.

Egy borongós novemberi délelőttön, a mikor az utolsó cikk megírása után elkeseredett gondolatokba mélyedt, egy előkelően öltözködött barna szakállú uri ember lépett a szerkesztőségbe.

- Grünau Ármin vagyok! - mutatta be magát.

- Jobban mondva a főkapitány! - egészítette ki keserű mosollyal Miklós. - Még nincs készen a mai lap, még nem lehet kobozni...

- Nem is azért jöttem. Komoly ügyben akarok önnel beszélni.

- Rendelkezésére állok, méltóztassék helyet foglalni.

A főkapitány leült s csendes, utánozhatatlan, fuvolázó hangon így kezdte:

- Mondja, édes uram, miért bántalmaz ön a lapjában minden ártatlan embert, a ki önt sohasem bántotta?

- Ezt legfeljebb olyan ember kérdezhetné tőlem, - válaszolt hevesen Miklós, - a kit valaha ártatlanul támadtam. Ilyen azonban nincs.

Grünau Ármin főkapitány ur nem hagyta magát kikökkenteni angyali nyugalmaiból és folytatta:

- Sajnálom önt, fiatal ember, sajnálom, hogy így eltévedett ebben az idegen városkában...
- Ha nem volna ez a »városka« rejtelmes és titokzatos, hanem nyílt és egyenes, bizonyosan nem tévelyegne benne senki.
- Ezért határoztam én el néhány barátommal, - a kik részvétellel viseltetünk az oly tehetséges és agilis egyének iránt, mint a minő ön is, a kit azonban talán félrevezettek, - hogy meg fogjuk önt menteni. Éppen tegnap este volt szó lapjáról a helybeli izraelita hitközség ülésén...
- Meg a szabadkőműves nagypáholyban, ugyebár? - szakította félbe türelmetlenül Miklós. Bocsánat, uram, nem szorultam gyámokra.
- De gondolja meg, hogy nagy összeg pénzt szerezhet...
- Nem kérek az olyan pénzből!
- Csak a lapját óhajtjuk megvenni...
- Nem eladó!
- Elvégre a város társadalmi békéje kívánja...
- Legyenek önök becsületesekek, ez az igazi béke, nyugalom és erősség.
- Hát mi a célja?
- Vagy sikerül ezt a Szodomát megmentenem úgy, hogy a bűnösök letörjenek és helyüket emberek foglalják el, vagy én pusztulok.
- No és eddig mi az eredmény és mi a kilátás?
- Tizennyolcz sajtópör és - még vagy ötven! - válaszolt cinikus ridegséggel Miklós.
- No lássa, fiatal ember! - szólt atyailag a főkapitány. Most pedig még nem késő! Önnek egy más, tisztességesebb... akarom mondani komolyabb életpályán nagy alkalom nyílnék jelességeit érvényesíteni. Ön a lap eladásával olyan üzletet csinálhat most, hogy... ápropos! ismeri Boldizsár ezredesnek a leányát?
- A Rózsát? Hát ki ne ismerné?
- Szép és csinos, ugy-e?
- Én, őszintén szólva nem szoktam a nőket megbámulni, de kevés oly ritka szépséget láttam még. Kár érte...
- No, no! Ön nem is sejti, hogy minő boldogság várhat önre. Ezt a leányt Boldizsár barátom önnek szánta, ha...
- Egy szót se tovább, uram! - kiáltott föl Miklós, székéről talpra ugorva, mint a sebzett tigris. Ön nagyon jól ismeri Boldizsár Rózsát, de engem nem ismer, következképpen ostoba, számár tökfilkónak tart. Tehát jól jegyezze meg, a mit most mondok. Nem régen egy borzasztó csalódás csaknem nőgyüölővé tett... Akkor fogadalmat tettem, hogy nem fogok megnősülni... Időközben alkalmam volt - amint ime, napról-napra tapasztalják ön és igen tisztelt küldői - megismerkedni becses városuknak társadalmi viszonyaival... Most tehát föltettem magamban, hogy szívesen megszegem fogadalmamat, ha csak egy tisztességes leányt találok is Nagydráván... Sőt tovább megyek: nem is kell, hogy tisztességes legyen. Csak olyan leány legyen, a kiről semmi rosszat sem tudnak! Ha találok egy ilyen leányt Nagydráván s az hozzám jön: elveszem feleségül... Beláthatja tehát, hogy Boldizsár Rózsát épen nem vehetem el!... Eh, hagyjuk el, kérem a haszontalan fecsegést. Vége az audienciámnak! Adieu!

- Remélem azonban - dadogta a főkapitány - hogy ez a beszélgetés nem fog holnap a lapban megjelenni...

- Legyen ön nyugodt! Ez a beszélgetés nem közérdekű! Volt szerencsénk!...

A főkapitány köszönt és emelt fővel távozott.

*

Ugyanezen az éjszakán Miklós nem tudott lenyugodni. Tépelődvé járt-kelt a néptelen, alvó város kihalt utczáin és azon gondolkodott, hogy a román ügyvéd szavai csakhamar be fognak teljesülni. Két hónapi nehéz küzdelem után még azt sem mondhatja el, hogy akadt legalább egy ember, a ki a küzdelemben mellette foglalt volna állást. Ez nem csüggesztette volna el annyira, mint az a szomorú tudat, hogy már nem sokáig bírja a vállalkozást - pénzzel. Ezen tépelődvé, reménytelenül járt-kelt Veér Miklós a néptelen, alvó város kihalt utczáin.

Popescu jóslata lassan beteljesedett. Megtiltották a lap utcai elárusítását... Megvesztegettek mindenkit, a ki csak a lap megjelenéséhez hozzájárulni akart volna, a legcsekélyebb munkakészséggel is. Még csak a nyomda nyomott - kétszeres áron...

Éjfél után három óra lehetett, a mikor Miklós hazafelé indult. A budapesti gyorsvonat most érkezhetett, mert a Fő-utca hajnali nyugalma egymás után robogó bérkocsik hosszú sora verte föl...

A másik oldalon, a városi kávéház felől egy berugott társaság közeledett nagy zivajjal. A társaság tagjai, kettő kivételével, férfiak voltak. A két nő közül, a kik az utcán örületes tánczot járva, kibontott hajjal, rekedt hangon üvöltve az éjszakába - vezették a férfitársaságot, két általánosan ismert és általánosan »tisztelt« nagydrávai nő volt. Szőke Lili, a szintársulat primadonnája és Boldizsár Rózsi. A kompánia többi tagjai: a főkapitány, a városi főorvos, egy bankigazgató, egy törvényszéki bíró, egy gyáros, két joghallgató voltak s valamennyiök között lehangosabb, legélénkebb: Cserkész Lajos, a nagy tekintélyű képviselő. Egyik fő-utcai szálloda előtt megállt a diszes csapat és összefüggéstelen, zürzavaros hangon tanácskozni kezdett...

... Az állomás felől egy elkésett bérkocsi közeledett... A szálloda előtt három idegen utas szállt ki a kocsiból: egy roskadozó lépésű öreg ur, egy idős urnő és egy tizenhat esztendő leányka. A mint néhány lépést tettek, hogy a szállodába becsöngessenek, a duhaj társaság utjokat állta.

- Ez a leány gyönyörű! - röhögött a bankigazgató és egy szál gyufával a leány arcába világított.

- Épen jókor érkezett! - tette hozzá a főorvos ur.

- Kicsikém, ma velünk jön mulatni! - jelentette ki a világ legnyugodtabb hangján Cserkész Lajos ur és megfogta a megdöbbszent leány karját.

Oly hirtelen történt mindez, hogy a három idegen még csak szóhoz sem juthatott a meglepetéstől... A részegek hangos kaczaja jutalmazta a képviselő ur bakonyi fellépését... De a következő pillanatban elnémult minden kaczaj. A képviselő ur egy hirtelen jött, csattanó pofon erejétől a falnak esett, a három utas pedig egy férfi védelme alatt szerencsésen bejutott a szálloda kapuin.

- Veér... Veér... riadt föl a banda az első meglepetés mámorából s körülállva Miklóst, fenyegetően emelkedő botokkal akartak elégtételt venni a sikerült pofonért.

- Most megölöm! - fuldoklott a képviselő.

- A ki pedig három lépésnél közelebb lép hozzám, azt én ölöm meg! - válaszolt nagy hideg-
vérrel Miklós. - És mindenért, a mi történik, főkapitány ur, önt teszem felelőssé!

Előre nyújtott jobbában revolver csöve villant meg... A gyáva, berugott had némán állt félre
utjából...

Miklós, lelkében mélyen felháborodva tért haza, - messze lakott, künn a Temető-utczában - és
reggelig nem tudott elaludni. Gonosz álmoknak szerette volna elképzelni ezt az éjszakai
jelenetet, de nem lehetett. Megtörtént, rideg valóság volt az. Megtörtént, a huszadik század-
ban, Európában, egy híres ősmagyar városban, - Nagydráván.

*

... Vasárnap volt. Miklós tíz óra után kelt föl s kitérte az ablak szárnyait. Az ég borus volt s
hűs szellő csapta meg az arcát. Szemközt, az utca tulsó oldalán csinos kis ház vált ki a
szürke, piszkos épületek sorából. Olyan volt az, mint egy darab arany a szemétdombon.
Ablakai kitérve. Az egyik ablaknál fehér arcú, barna leányka nézegette a borus eget,
ábrándos, borongós pillantásokkal... Egyszerre vették észre egymást... S a mint pillantásaik
találkoztak, mind a ketten egyszerre huzódtak vissza az ablakból...

A mikor Miklós átfutotta az aznapi reggeli lapokat, nem kis meglepetéssel olvasta azokból a
nagy betűkkel nyomtatott újdonságot, hogy:

*... Veér Miklós, ez a megháborodott idegen, most már nem elégszik meg azzal, hogy a
lapjában tisztességes polgárokat meggyaláz, de úgy látszik, ezentul állandó orvítáma-
dásaival fogja a város közbiztonságát veszélyeztetni. Az éjszaka a Fő-utca közepén
revolverrel támadta meg a gyanútlanul haladó Cserkész Lajost, városunk szeretett
képviselőjét s csupán a véletlenül arra haladó főkapitány bátor közbelépésének köszön-
hető, hogy a merénylet nem sikerült. A garázda zug-szerkesztő ellen a rendőrség
megteszi a kellő lépéseket s valószínűleg ki fogja tiltani a város területéről...*

- Az isten nem hagyja cserben az igazságot! - reménykedett Miklós, a mikor félredobta az
ujtságot.

Aztán végigterült a divánon és érzéketlen, öntudatlan gondolatokba merülve feküdt ott sokáig,
mintha idő és tér fogalmai ismeretlenek lettek volna előtte...

... Estefelé, a mikor épen kifelé indult, hogy egy sétát tegyen a városban, a küszöbön csaknem
összeütközött egy dult arcú, szétzilált haju, középkori férfivel, a ki befelé rohant...

- Szerkesztő ur!... Az Istenért... Épen jó, hogy még itthon találom... Reiter, postai főtiszt
vagyok... Jöjjön... Jöjjön velem azonnal... És mentsen meg attól, hogy rettenetes dolgokat
cselekedjem... Jöjjön... Ön az egyetlen ember ebben a gaz városban, a kiben még bizni
tudok... Jaj, ha csalódom!... Jöjjön velem azonnal!... Jöjjön, meg kell hogy keressük a -
kisleányomat!...

Annak a kis fehér háznak az udvarán, a mely Miklós ablakaival átellenben volt, elvirult már a legutolsó őszi rózsza is, lehervadt a szőlőlugas legutolsó levele is.

A parányi, haldokló világ közepén, a kopár virágágyak fölött egy nyulánk termetű, tizenhét éves, ábrándos kék szemű, fehér arcú, barna haju leányka állt, a kinek üde, ártatlan szépségében nagy lelki tisztaság és jóság tükröződött.

Ott állt és nézte a haldokló kertet, a felleges égboltot, de gondolatai - mintha kérdeztek volna valamit a zizegő, aranybarna levelektől, a repdeső fekete madaraktól; - mintha egy szót, feleletet, biztatót vártak volna onnan a magasságból... valamire...

A válasz azonban csak nem jött és a szomorú leányka lassu léptekkel ment édes anyjához, a ki még a lugasban ült. Odament hozzá és gyöngéd, hófehér karjaival átölelte a nyakát annak, a kit oly nagyon szeretett, hogy rajta kívül eddig még senkit sem szeretett.

- Anyám! - kérdezte csengő, kellemes hangon - ki lehet az a szőke fiatal ember, a ki odaát lakik? Tegnap délelőtt láttam az ablaknál...

Az idősebb nő összerezte.

- Miért érdekel az téged, leányom; téged, a kit eddig soha senki és semmi sem érdekelt?

- Nem nagyon érdekel anyám, csak... csak épen hogy az éjjel felőle álmodtam...

- Ne gondolj vele semmit leányom és ne állj többé az ablakhoz. Azt az embert neked sohasem szabad ismerned, látnod sem és felőle álmodnod épen nem.

- Pedig... olyan nagyon szépet álmodtam... Csak legalább azt tudnám, hogy ki lehet.

- Azzal az emberrel nem lehet szépet és jót álmodni... Bolondság!... Mondom, hogy ne gondolj reá... És mit álmodtál?

- Nem sokat. Csak épen annyit, hogy a mikor udvarunkban a legszebben nyíltak a rózsák, ő jött anyámmal befelé, a lugasban megölelt, én pedig megcsókoltam és - olyan nagyon boldog voltam...

Az asszony hangosan nevetett.

- Ebből is meggyőződhet az, leányom, hogy az álmra nincs mit adni. Az álomban történnek a legképtelenebb, leghetetlenebb dolgok...

A leány megcsókolta anyját.

- Látja, anyám, én nem titkolok el anyám előtt semmit... Anyám pedig még azt sem akarja nekem megmondani, hogy ki az a szép... akarom mondani, hogy ki az a csunya ember.

- De megmondom, leányom: egy újságíró. Ha pedig bővebbet akarsz róla tudni, itt van a tegnapi újság, olvasd el ebből az »Éjjeli orvtámadás« című cikket. Ebből magad is megítélheted őt.

A leány elolvasta és bosszusan dobta félre a lapot.

- Ez nem lehet igaz, anyám, én nem tudom elhinni. Az az ember nem is olyannak látszik, a ki valakire rátámadjon. Nem igaz!

- De igaz, leányom; mindenki beszéli. Az az ember egy vad, félelmetes haramia, a ki megpróbálja másoknak a becsületét. Nem én mondom ezt, leányom, csak így hallom mindenkitől. Ennek nem lesz jó vége, mert az egész város ellensége. Azt mondják, hogy egy senki. Egy

ágról szakadt csavargó. És ha már valakiről ilyen rosszakat beszélnek, az csak rossz lelkű ember lehet, a kitől mindenkinek tartózkodnia kell...

- Anyám mindig az emberekre hallgat. Nem hiszem én, hogy valaki, a ki oly komolynak és műveltnek látszik, mint ő, ily sötét lelkülettel bírjon...

- Bár úgy volna, leányom, a hogyan te elképzeled, de...

- De tudja anyám, hogy én nem szoktam az ítéleteimben csalódni.

- Hiszen csak egyszer csalódik az ember s úgy lehet, hogy...

- Hogy?

- Hogy az az egy csalódás, az első, - egyszersmind az utolsó is... Én nem akarom, kis leányom, hogy te is csalódjál, azért, ha nem akarsz megszomorítani, ne gondolj többé reá és ne beszélj róla...

- Látja, anyám, most is csalódtam, mert azt hittem, hogy ön... ön vigasztalni fog engem...

A szomoru leányka bement a házba s kis szobájában a földre borulva, fenhangon, gyermekies naivsággal imádkozni kezdett:

- Jó Istenkém, engedd, hogy annak az embernek jóságát és nemes lelkét minden ember, még a rosszak is megismerjék... Ha pedig igaz mind az, a mit róla beszélnek, akkor változtasd te jóra, nemessé őt...

Ettől fogva minden reggel ott állt a leányka az ablaknál, hogy minden nap lássa azt a titkzatos embert - legalább egyszer. És ha megtörtént, hogy egy napig nem látta, szomoru fehér arcza még szomorubbra változott...

*

Veszpréminé - így hívták a szomoru leányka édes anyját, - gyermekeit aggódba szerető, gondos, jólelkű anya volt. Jól ismerte rajongva szeretett leányát, a kit sikerült úgy fölnevelnie, hogy a rossznak még tudása is távol maradjon lelkétől és gondolkodásától; tudta, hogy fogékony lelkében az érzelmek mély nyomokat hagynak.

Könnyen elképzelhetjük tehát kétségbeesését, a mikor most, hirtelen azt kellett hallania, hogy az ő leánya érdeklődni kezd az iránt a férfi iránt, a ki oly rövid idő alatt oly rettenetes népszerűlenségre tett szert a városban.

Nyugtalan lelke nem tudta megőrizni ezt a veszedelmes titkot; az első pillanatban nem is tudta, hogy mitévő legyen; leghelyesebbnek látta tanácsért rokonaihoz és ismerőseihez fordulni, miképen terelje el azt a nagy veszedelmet, a mely békés házat fenyegeti.

Egyik nőrokona, a ki ugyan Miklóst sohasem látta, de a ki napról-napra a legfrissebb és legválogatottabb híreket tudta felőle színes szavakkal előadni, azt tanácsolta, hogy hamarosan el kell vinni a leányt utazni. Minél gyorsabban és minél messzebbre, annál jobb.

Mások azt tanácsolták, hogy csak egy csöppet se nyugtalankodjék, mert az az ember nem-sokára elveszi méltó büntetését: ki fogják tiltani a városból.

Abban azonban az összes jóakarók és szomszédasszonyok megegyeztek, hogy a szörnyű veszedelem már ott ég a ház fölött... Pedig az ártatlan, mit sem sejtő leányka épenséggel nem gondolt még ekkor semmire... Miklós pedig legrózsásabb álmaiban sem gondolt arra, hogy közel hozzá, a városban van egy leány, olyan, a minőre ő fogadalmat tett, a kiről még csak nem is tud senki beszélni semmit s a ki őt nem tartja rossznak... A ki imádkozott érte...

*

... A leirt hajnali, utcái jelenetre virradó vasárnapon futó tűz módjára terjedt el a hír város-szerte, hogy a Nagydrávai Ujság szerkesztője Cserkész Lajos képviselő urat nyílt utcán, tetteleg bántalmazta s hogy ezért a közbiztonság elleni kihágásért a rendőrség ki fogja tiltani a veszedelmes embert Nagydráva város területéről. Vagyis mindenki előre tudta, hogy ilyen lesz az ítélet, holott igazság szerint azt előre még maga a kihágási bíróság sem tudhatta volna.

Vasárnap este Cserkész Lajos megbízásából megszólította Miklóst az utcán két jogász gyerek s a képviselő nevében lovagias elégtételt kért.

- Uraim! válaszolta nekik röviden Miklós; először: most dolgom van; másodszor: nem párbajozom, mert ezt tiltja erkölcsi meggyőződése; harmadszor: még ellenkező esetben sem párbajoznék egy olyan emberrel, mint Cserkész Lajos; végül negyedszer: ha még akar ez az ur valamit kapni tőlem, hát - kaphat!

Ezzel a felelettel aztán végleg diszkvalifikálta magát a »lovagias« érzésű nagydrávai »társadalom« szemében...

*

Miklósnek csakugyan dolga volt. Egy titokzatos ügy szálait kereste, - a melyben a nagydrávai rendőrség megtagadta a nyomozás teljesítését.

Reiter Imre postai főtiszt tizenhárom éves, Lujza nevű leánya szombaton délután hirtelen eltűnt. Ezen a napon a megszokott órában nem érkezett haza az iskolából s bár a kétségbeesett szülők tüvé tették az egész várost, seholsem akadtak nyomára. Másnap, vasárnap reggel Reiter fölment a rendőrségre, tudakozódni, illetőleg jelentést tenni az esetről, de ott hosszas sürgés-forgás után, a bűnügyi alkapitány röviden kijelentette, hogy a nagydrávai rendőrség elveszett gyermekek keresésével nem foglalkozik!... Kevés a rendőr. Kutassák a szülők, ha nem vigyáztak rá... Ne engedjék a gyermekeket egyedül az utcára, akkor nem vesznek el... Különben, ha elveszett, hát majd megkerül...

Hiába futkározott Reiter fűhöz-fához, ajtóról-ajtóra, mindenki tovább utasította; eltűnt leányáról azonban senki sem tudott fölvilágosítást nyújtani. A végső kétségbeesésben, mintegy titkos sugallatot követve határozta el magát arra, hogy Veér Miklóshoz, a Nagydrávai Ujság szerkesztőjéhez fordul támogatásért.

Miklós, hallva a történeteket, azonnal okozati összefüggést sejtett a kis Lujza eltűnése és a rendőrség tartózkodó magaviselete között.

Hazakisérte az izgalomtól beteggé lett apát, elkérte tőle a gyermek arczképét s még azon este fölkereste a rendőrkapitányt - a lakásán.

- Kapitány ur! Van önnek tudomása arról, hogy a városban egy kis leány titokzatos módon, nyomtalanul eltűnt?

- Hivatalosan nincs!

- Hát nem hivatalosan?

- Ugy sincs!... Egyébként ön tudtommal nem detektív, mi köze hát a dologhoz?

- Hogy nekem mi közöm hozzá, ahhoz önnek nincs semmi köze. Ellenben érdekel az, hogy a rendőrség miért tagadta meg ebben az ügyben a nyomozást.

- Felelősséggel tartozik önnek a rendőrség?

- Igen! Nekem és mindenkinek.

- Tanácslom az urnak, hogy magára vigyázzon!

- Ugy? Ön fenyeget és nem hajlandó velem ebben a tárgyban komolyan beszélni?

- Önnel nem!

- Volt szerencsénk!

Az a cinizmus, a melylyel Miklóssal ez az ember beszélt, a vasat is megingatta volna. A mint kilépett az utcára, egy pillanatra megtántorodott. Él-e ő valóban? És élnek-e ezek itt mind, a kik körülötte mozognak? És valóban emberek-e ezek? Ennyire jutott volna a művelt, civilizált emberiség? Nem, itt nem elég az emberi igazság gyöngye ereje. Elemi csapásokra volna szükség, hogy ezt az ujkori Szodomát megsemmisítse, elpusztítsa a föld színéről, mert javítani, menteni itt már valóban nem lehet! El innen, el, hogy el ne sodorja őt is a veszedelem! El innen, el, a hol tiz igaz sem találatnék!...

... De most megint az eltűnt kis leány jutott eszébe... Nem bűn-e már az is, hogy magára merészel gondolni, akkor, a mikor egy örület szélén álló apa tőle várja legnagyobb kincsét, gyermekét; tőle, mert másban nincs és nem lehet bizalma; másban nincs is már itt semmi becsület, szájalom, emberség.

S ő? Hát ő kire támaszkodják és mire?... Hirtelen Popescu jutott eszébe... Azt kereste egész este, akkor is, a mikor Cserkész segédeinek azt mondta, hogy:

- Dolgom van!...

A városi kávéház felé tartott. A főtéren épen a színházból kifelé tolongott a tarka, előkelő sokaság. Ott ült Popescu a márvány asztalnál és bámulta az esti fényben csillogó tarka, előkelő sokaságot.

- Doktor ur! Talán ön tud tanácsolni...

- Én mindenre csak egy tanácsot adhatok. Ha csak egy kissé tekintettel van ön saját magára, úgy vonuljon vissza. Még nem késő.

- Most épen nem!

- Miért épen most nem?

- Mert most van leginkább szükség az önfeláldozásra. Egy ártatlan gyermek elveszett. Egy tizenhárom éves kis leány. És a rendőrség kijelentette, hogy nem akar utána nyomozni... Érti ön miről van itt szó?...

- Mit gondol ön?

- Hogy azt a gyermeket a rendőrség tette el láb alól... Legalább is része van benne...

- Az már nem! Mi okból tette volna? Hanem fölvilágosítással igenis szolgálhatok. A gyermek egész bizonyosan él és ő is, mint minden kis leány, a ki Nagydráván elvész, megtalálható - a Hugó Irén házában...

*

Másnap korán reggel, még mielőtt a szerkesztőségbe elindult volna, kopogtattak a Miklós ajtaján. A szobaasszony lépett be s egy levelet nyújtott át... Egy kis fiu hozta, a ki választ vár... Apró, finom női írással volt a levél írva:

Tisztelt Uram! Bocsásson meg, hogy ismeretlenül önhöz fordulok, de olyan dologról van szó, a mely nem tür halasztást s ismerőseim közül senki sem tud felvilágosítást adni. Egy Franciaországba költözött barátnőmnek irok s nagyon szeretném tudni, hogyan írják francziául azt a szót, hogy: Mariska. Szeretném ugyanis francziául aláírni a nevemet. Bocsásson meg illetlenségemért.

Semmi aláírás. Miklós önkéntelenül is elmosolyodott e naiv sorokon, de minden további érdeklődés nélkül irónnal ezt a három szót írta a levélpapiros tiszta oldalára: Manon. Maion. Marion.

Átadta a levelet és a maga részéről befejezettek tekintette volna ezt az ügyet.

Csak hogy a folytatása következett...

Két perc múlva érkezett a válasz:

Sziből köszönöm. Ezt választottam: »Marion«.

Mire Miklós a szerkesztőségbe ért, egyéb komoly gondolatai közepette addig már százszor is elfelejtette ezt a kis véletlen liezont. Nem gondolta, hogy még nagy folytatás következik utána.

Miklós föltette magában, hogy nem fog addig nyugodni, a míg a kis Reiter Lujzát és el-tűnésének titokzatos körülményeit föl nem fedezi. A lapban csak röviden írta meg az esetet, de annál erősebb szavakkal támadt a rendőrségre, a mely elég lelketlen volt a füle botját sem mozditani a különös ügyben. Azután neki indult az utcák végtelen, sikamlós, bűnös sorainak.

Ugy érezte magát, mint a ki döntő ütközetre készül. Valóban, ez a dolog fogja az ő sorsát, helyzetét, a megkezdett munka eredményességét, vagy pedig teljes kudarcát eldönteni. Ha most sikerül neki földeríteni azt, a mit a rendőrség szemmel látható aggodalommal oly nagyon titkol és rejteget, akkor oly erős fegyver lesz a kezében, a melylyel máris győzött; - ha pedig ezt is kicsavarják a kezéből, akkor bukása kétségtelenül meg van pecsételve.

A társadalom ellen, akár jó, akár rossz irányban haladjon is az, egyes ember eredményesen nem harcolhat... Ebben a városban különösen nem... A tömeg rosszaságát egyetlen ember jósága meg nem változtatja... Ezek a szavak csendültek még mindig füleibe, a melyeket Popescu mondott neki, akkor, a mikor még az első lépést készült csupán megtenni... És gondolatai folytonosan csak ide tértek vissza... Vajjon nem jobb lett volna még akkor, a kezdet kezdetén mást gondolni és azt a kezdő lépést vissza vonni?... Nem! Még most is azt mondja, erős hittal, kitartó bizalommal, hogy nem! Most, a mikor pedig már sok-sok tapasztalata mást arról győzött volna meg, hogy lehetetlen magát továbbra is itt megtartania. Erős lélekkel áldotta meg az Isten s ő ezt az erőt csak fokozódni, növekedni érezte az elszánt, elkeseredett, semmi eredménnyel sem kecsegtető küzdelmek során... Tehát döntse el ez a kéznél fekvő eset az egész nagy ütközet sorsát. Azét az ütközetét, a mely egyetlen ember és a bűnös város társadalma között foly életre-halálra...

... A Hugó Irén házát nem volt nehéz megtalálni. Ismerte mindenki ezt a Szepesi-utcában lévő egyemeletes hajlékot, a melynek kapuja alatt a ház tulajdonosnőjének nagy hirű kalap-készítő üzlete nyílt. Sárga tölgyfa kapui éjjel-nappal állandóan zárva voltak s csak csöngetésre nyíltak meg, akár nappal, akár éjjel... Egyébként a ház környéke éppen nem volt forgalmas hely.

Miklós nagyon jól tudta, hogy ha egyszerűen bemegy a házba s a kis leány után kérdezősködik, semmiféle eredményt nem fog elérni. Csak egy mód állt tehát előtte: csellet bejutni a házba, kitapasztalni annak belső világát s esetleg meggyőződést szerezni, hogy ott van-e a kis leány valóban?

Estig a kávéházban ült s Popescuval erről az ügyről beszélgetett.

- Semmi módon sem fog a házba bejutni, szolt az ügyvéd, a mennyiben oda csak »bevezetett« urak és hölgyek léphetnek be. Ám nemsokára itt lesz a kávéházban egy jogász ismerősöm; arról tudom, hogy szokott oda járni s az talán be fogja önt vezetni. Azonban célját el ne árulja neki; mondja azt, hogy csupa unalomból kíván egyszer Hugó Irén »éjszakáin« jelen lenni...

Az illető fiatalember csakugyan nemsokára megjelent s miután Popescu hosszabban beszélt vele, meg is ígérte, hogy bevezeti Miklóst a Hugó Irén zárt házába.

... Éjfél felé becsöngettek a Szepesi-utczai épület kapuján. Korosnak látszó nőszemély nyitotta azt ki s gyanakvó pillantásokkal fürkészte Miklós arcát.

- Pál urat hoztam el! szolt a jogász.

Ez volt a jelszó, ha új vendéget vezettek a házba...

Szerencsésen bejutottak...

*

Óriási, biborszínű szőnyegekkel és tapétákkal bevont terem tárult Miklós szemei elé, a melyet a menyezetről aláfüggő villanyos csillárok kápráztató fénynyel világítottak be.

A terem hajójában bársonyos székekkel körülvelt asztalok sorakoztak, mint valami pazar keleti fejedelem kávéházában. Köröskörül függönyös páholyok, szintén asztalokkal és bársony székekkel, ezek mögött egy-egy ajtó rejtett szobákba nyílt...

Ilyenkor volt a büntanya a legnépesebb...

Miklós a jogászszal egy félre eső páholyba ült s a mit onnan látott, az szégyenét kiáltozta ég felé a mai társadalom erkölcsi romlottságának.

A város legelőkelőbb urai, vezető férfiai és hölgyei vettek részt az orgiákban.

Az asztalok között a ház »urnője«, Hugó Irén sürgött-forgott anyjával; mind a ketten testes nők voltak, előbbi harmincz, utóbbi ötven éves lehetett. Hófehér kötő volt előttük s vacsorával, csemegéekkel, italokkal és frissítőkkal szolgáltak a »vendégeknek«.

S azok a verdégek!... Miklósnak nem az volt furcsa, hogy ilyen bünbarlang a világon létezik s nem azt csodálta, hogy ha nem akad ember, a ki fölkutassa és megsemmisítse, hát miért nem zudulnak reá elemi, isteni csapások, mint egykor Ninivére - hanem furcsa volt előtte, hogy olyan embereket, a városban köztiszteletet bitorló egyéneket látott itt, a kikről talán sohasem hihetett volna el ily rettenetes züllöttséget.

Az egyik asztalnál két öreg ur ült; az egyik törvényszéki, a másik királyi táblai bíró volt. Mellettük két kis leány: az egyik tizenégy, a másik tizenkét éves lehetett. Mind a négyen mohón itták a jégbe hűtött pezsgőt; a leánykákon meglátszott, hogy a gyilkos ital kiölt belőlük minden érzést, minden öntudatot. Égő, lázas szemeik versenyt csillogtak a nyakukba akasztott gyémántokkal s tiszta fehér ruhájukban úgy néztek ki, mint két ártatlan, de megvakított áldozati báránnyal a fertő oltárán...

Jobbra a másik asztalnál két főorvos suttogott kétfelől egy fejletlen, szintén igen kis koru leányka füleibe, a mitől a gyermek pirult, de - mosolygott is...

Közvetlen közelükben egy alig tizenhét éves dzsentrifiu, Cserkész Lajos képviselő ur társaságában, mulattatta hangos és erkölcstelen élczekkel Boldizsár Rózsit és - az anyját. Szegény ezredes, a ki mitsem gyanított arról, hogy feslett neje a leányát ide hurcolja azokon az éjszakákon, a mikor ő a kaszárnyában fírasztó szolgálatot teljesít; ha valaki ezt elmondta volna neki, képes lett volna az illetőt kardjával menten összeapritani.

... Mindenütt csupa ismerős arc. Orvosok és ügyvédek, bankigazgatók és nagykereskedők, megyei és városi főtisztviselők, öregek és fiatalok mulattak, csupa serdületlen, 8-14 éves leánykákkal, zajos, bünös kacajok és ártatlan sikongások zajában...

A terem másik oldala a »hölgyeké« volt. Ide jártak a város vagyonos, nagyuri dámái, volt közöttük már hatvan évet túlhaladott is és versenyt ittak a tuloldali férfiakkal, csakhogy ezek viszont 15- 17 éves fiucskákat itattak - »mulattattak«...

A szánalomra méltó, pezsgőtől eltorzított gyermekarczokon meglátszott, hogy nem tudják, mit cselekszenek. Volt közöttük sok, a kiket szülők és nevelők bocsátottak áruba a bünök eme szennyes piacán... Voltak olyanok, a kikről szülők azt hitték, hogy békés, szelid rokoni, vagy baráti házban aluszsák az ártatlanok veszélytelen és gondtalan álmaikat... Voltak végül olyanok, a kik egyszerűen eltűntek s a kétségbeesett szülők álmatlanul, őrjöngve keresték őket nappal és éjszakákon...

Itt nyelte el a kicsinyeket, a mit sem sejtőket, a boldogtalan szerencsétleneket a bünös város borzalmas, éhes, mohó torka, - a legszörnyűbb erkölcsi és testi halál mélységes örvénye...

Voltak olyanok, a kiket innen egyenesen a kórházba, voltak olyanok, a kiket innen egyenesen a temetőbe szállítottak...

Hogyan folyhattak ezek a hihetetlen üzemek egy oly városban, melynek szervezett rendőrsége, modern műveltség-színezete és civilizált társas élete van? S hogyan fejlődhetett ki annyi ember tudtával, titokban, de szemérmetlen vakmerőséggel ennyire? Miklós nem hitt a szemeinek. Szeretett volna a bűnös társaság közepébe rontani s botjával és revolverével venni elégtételt az emberiség e nemtelen meggyalázóin. Szeretett volna kiáltani, ordítani, hogy fejükre lázítsa az állatias érzésű gazoknak az egék és az elemek vészes haragját...

De ő egy gyermeket keresett, a kit előbb vissza kell adni szüleinek, - aztán jöjjön a bosszu, a felelősségre vonás.

Ki tartozik mindezért felelősséggel? A narkotizált gyermeki elméknek épen úgy, mint a szülőknak, a város, az ország és az egész művelt világ polgárságának egyaránt? Kétségtelenül a városi közigazgatás, a rend, az erkölcsök, a szellemi és anyagi élet két vezető férfia, a kiktől minden függ és a kik nélkül semmi sem lehetséges: a polgármester és a főkapitány.

Azok pedig szintén ott ültek, együtt egy asztalnál, holt részegen, egy siró, nyilván ide most először hurczolt kis leánykát csititgatva, biztatva. Kinálták mindenfélével, étellel, itallal, pénzzel, ékszerekkel, - a leánykának nem kellett semmi, csak sirt szegényke, sirt keservesen.

- Haza akarok menni! rimánkodott szivrehatóan.

- Hát akkor minek jöttél ide? szólt gunyosan vigyorogva a nagyfejű, vizes szemű polgármester.

- Azért, mert az utczáról csalt be egy asszony, hogy itt van édesanyám, aki nekem kalapot akar venni...

- Hallgass! ordított rá a főkapitány s ha nem teszed azt, amit mondok, sohasem fogsz innen hazamenni...

Miklós a legmélyebb felháborodással hallgatta ezeket a szavakat. Hirtelen megtapogatta zsebét. Ott volt a fénykép. Elővette... egy pillantást vetett arra és szinte nem is emberi, deliráló hangon kiáltott föl:

- Lujza!

Egyszerre elcsöndesedett a zajló terem s a tágra nyílt szemek mind ott függtek azon a földült férfin, aki revolvert szorongatva kezében, lerohant a páholyból s kézen fogta a meglepett leánykát.

- Gazember!... Számolunk! hörögte fuldokló hangon a főkapitány felé...

Mire a megrémült társaság fölocsudott volna az első meglepetés mámorából, Miklós már a házon kívül volt a gyermekkel.

*

Reggel Miklós a rettenetes éjjeli tapasztalat s a kis leányka megtalálásának részleteit írta, mikor kopogtattak a szerkesztőség ajtaján.

Miklós azt várta, hogy a büntanyán jelenvoltak valamelyike, talán éppen a polgármester jön, hogy megakadályozza a galád üzemek, a Hugó Irén »üzletében« folyó dolgok leleplezését...

De nem. Egy középkorban lévő, becsületes, nyílt arcú, már megjelenésével is igazi uri ember benyomását keltő férfi volt...

- A szerkesztő urhoz van szerencsém?

- Az vagyok uram, mivel állhatok szolgálatára?

- Doktor Steier helybeli ügyvéd vagyok, a megyei függetlenségi párt és a nagydrávai katolikus kör alelnöke... Ön meg fog lepődni, szerkesztő úr, hogy én vagyok talán az első ember ebben a városban, a ki önnek baráti jobbjomat nyujtom. Mint városi és megyei bizottsági tag és mint bizonyos tekintetben exponált helyzetben lévő ügyvéd, talán sohasem provokáltam volna magam ellen a közhangulatot azzal, hogy ön mellé álljak, jóllehet igazáról meg vagyok győződve szivemből... De ön ismeretlenül is volt olyan szives és lekötelezett engem, oly dologban, a melyért én önnek köszönettel és hálával... nem!... barátsággal tartozom...

- ??...

- Ön csodálkozik, ugyebár! De emlékezzék csak vissza: a mult éjjelek egyikén érkeztek a városba a szüleim és szeretett, áldott jó nővérkém, a kinek alig találná párját szorgalomban és vallásos becsületességben... Uram! Fölháborodott bennem a vér, a mikor hallottam, hogy a váratlanul érkezettek ez a gaz banda éjjel az utcán megtámadta... És Isten tudja, mire nem képesek ezek az emberiségéből kivetkőzött bestiák, ha ön véletlenségéből ott nincs...

- Engedelmet, uram! vágott közbe Miklós, én csak férfias kötelességet teljesítettem...

- Épen azért tartozom hálával, mert tudom azt, hogy nem akadt volna a városban még egy férfi, a ki kötelességét teljesíteni merészelt volna... Azért, mátol fogva, uram, vegye tudomásul, hogy küzdelmében nem áll egyedül; mert én egész lélekkel, minden erőmmel az ön segítségére, védelmére esküszöm föl. Segítségére, védelmére, szellemiekben, erkölcsiekben - és ha szükséges anyagiakban is. Én is csak egy ember vagyok, de valaki és valami vagyok s ha önt merészeli valaki bántani, az engem is bánt; a kinek és a minék ön ostora, annak ezentul én is nyíltan ellensége óhajtok lenni... Nem számolok a következményekkel, a mit tehetek szerény erőmmel, azt megteszem - önnel és önért! Még egyszer köszönöm, hogy férfi volt és kötelességét teljesítette akkor, mikor arra éppen szükség volt...

Odakünn az utcán, a szerkesztőség épülete előtt épen nagy csapat rendőr sorakozott, mert a polgármester rendeletet adott a főkapitánynak, hogy a Nagydrávai Ujságból, amelynek mai száma a Hugó Irén bünbarlangját leplezi le, - egyetlen egy példányt sem szabad az utcára kibocsátani... Ez történt a magyar jogállamban, az Urnak ezerkilencszázhetedik esztendejében, a mire Miklós magában csak így válaszolt:

- Az Isten nem hagyja cserben az igazságot!

- De nem szabad csupán reá biznunk mindent. Azért adott erőt, akaratot, testet és lelket. Föl fogjuk venni a harcot! Előre...

A két férfi öleléssel bucsuzott.

A nagydrávai kupaktanács összedugta a fejét nagy és fontos határozatra: mitévők legyenek ezzel a kóbor újságíróval, a ki most már hónapok óta itt kellemetlenkedik, itt háborítja a város siri békéjét.

A nagydrávai kupaktanács tagjai csupa szabadkőművesek voltak, a kik ítélkeztek elevenek és holtak fölött és dolgoztak valaki mellett, vagy pedig valaki ellen: - minden eszközzel...

A nagydrávai kupaktanács tagjai voltak - erről természetesen a laikusok semmit sem tudtak, - a törvényszék elnöke, egy táblai bíró, a vizsgálóbíró, az ügyész, két alügyész, a bünyügi rendőr-alkapitány, egy városi tanácsos, a törvényszéki orvos és három nagy befolyású ügyvéd.

A nagydrávai kupaktanács határozott minden ember sorsa fölött és jaj volt annak, a kire ez kimondta a szentenciát: azt lehetetlenné tették, eltávolították, elpusztították - minden eszközzel.

Ha megszólalhatnának azok, a kik párbajokban estek el, a kik öngyilkosokká lettek, a kiket a törvény és igazság ellenére börtön fenekére dobtak, vagy a kik nyomtalanul eltűntek: - azok nagyon sokat tudnának beszélni a nagydrávai titkos értekezésekről és annak végzéseiről.

Veér Miklós fejére is kimondta ez a titkos tanács az ítéletet. Ki kell tiltani a városból... Ha ez sem használ, valami ürügy alatt a törvényszék elé kell állítani, majd ott elbánnak vele... Ha ez sem használ... akkor van még egyéb mód is...

Három napig hiába nyomták a Nagydrávai Ujságot. Egy árva példánya sem kerülhetett a nyilvánosság elé. A rendőrség egy szálíg elkobozta, elrabolta azt, még a postára sem lehetett vinni egyet sem.

... Negyednapra volt Miklós a kihágási bíróság elé czítálva. Ez a jeles bíróság egy formális tárgyalást rögtönzött, a melyen jegyzőkönyvbe vettek mindent, a mivel Miklós védekezett s a végén az alkapitány felolvasta az ítéletet. »Hogy Veér Miklós, mint a ki idegen, a városban semmi keresete, lapjával csak a köznyugalmat háborítja és ezért működése a közbiztonság szempontjából veszedelmes: - köteleztetik, miszerint három nap alatt hagyja el a várost, mert különben ki fog tolonczoltatni s általában is Nagydráva területéről örök időkre kitiltandó volt...«

Veér Miklós még csak annyit jegyzett meg, hogy az ítélet az igazságosságra fölesküdütt kihágási bíró asztalán előre el volt készítve, - a főkapitány kezeirásával, - de ezt már nem vették jegyzőkönyvbe...

Komorán távozott a rendőrségi épületből. Csüggedten, reménytelenül, leerve, összetörve. Most már ő is teljesülni látta Popescu szavait... *Egy ember semmi. Neki itt vége. A gonoszság győzött. Ő megsemmisült, elbukott, csufosan, szégyenletesen, végképen. Mily könnyű is egy embert megsemmisíteni. Három ember kell hozzá, a kikre ráfogják, hogy bíróság. Meg egy írás, a miről azt mondják, hogy ítélet... Egyéb semmi... Hányszor bukott el s hányszor fog még elbukni így az igazság...*

Az ellenséges lapok jól megfizetett tudósítói kárörömmel szaladtak a szerkesztőségbe, hogy holnap egetverő cikkekben tapsoljanak a gazság diadalának...

Miklós szemei előtt vak homályban futottak össze az utcák, a tárgyak és az emberek. Forgott vele az egész világ... S a legutolsó kis inasgyerek is gunyos ábrázattal vigyorgott az arcába...

A Kőrös hidján valaki a vállára ütött. Steier ügyvéd volt.

- Nos, hallottam a bajt... Mit szándékozik most cselekedni?

- Mit? - szólt Miklós csaknem bambán bámulva az ügyvédre. Elmegyek... Holnap... Vagy ma... Nincs itt semmi dolgom, semmi keresetem. Legyürtek. Végem van...

- Nem, kedves szerkesztő ur, szólt Steier oly nyugodt mosolylyal, hogy Miklóst szinte zavarba hozta, ön nem fog elmenni. Ön nincs legyürve. Ön most kezd élni.

- Hát mit csináljak?

- Ön semmit. A folytatás az én dolgom. De ön itt fog maradni, mert önre itt szükség van. Megfelelőbbézzük az ítéletet. És meg fogja ezt a városi tanács semmisíteni; mert előre közölve volt a lapokban, mert a főkapitány befolyásolta a kihágási bírót, mert az ítélet előre meg volt írva, mert egyáltalán nincs törvényes indokokkal támogatva, mert - még tudnék száz és egy okot mondani. Egyébként olvassa el majd a holnapi fővárosi lapokat. Most megyek és sürgönyözöm az ön ügyében a belügyminiszternek. Az volt a baj, hogy ön eddig nem törődött azzal, hogy az ország is tudomásul vegye, mi történik itt, ebben a városban, ebben a - fészekben.

- Ne fáradjon, doktor ur, ugyis hiába! szólt Miklós kezével legyintve és keserű mosolylyal haladt tovább...

Haza ment...

*

... Gyönyörű, csillagos este lett. Miklós komoly, nagy gondolatokban elmélyedve támasztotta zugó fejét, forró homlokát a hideg ablaküveghez. Odakünn az őszi szél bánatosan dudolt a hervadt lombokon egy szomorú melódiát.

A villanyos ivlámpák fehér fénye izzó színpatinával vont a széles külvárosi utcát és egyenes vonalban sorakozó házait.

Miklós az átellenben lévő kis házra függesztette szemeit. Valami hiányt érzett kebelében ezen a napon, kora reggel óta s ez nem hagyta megpihenni gondolatait... Az a baljóslatu ítélet nem bántotta annyira, mint ez a kis dolog... Pedig csekélység volt... Maga sem tudta, hogy miképen furakodott az a »jelentéktelen« képecske a szívébe... Csak egy arcz... Egy halavány, csinos, keskeny arcz... A formás homlok fölött hullámosan fésült barna hajkorona... A homlok alatt finom metszésű, messziről is ragyogó szempár, a melyből csak tiszta ártatlanságot lehet kiolvasni...

Minden reggel megjelent előtte ez az arcz, ama rövid idő óta, hogy először látta, - a mikor kinyitotta az ablakot... Valami csodálatos vonzó erő volt abban... Megszokta már... Egy kissé furcsának tűnt föl saját maga előtt, de annyira megszokta, hogy most, a mikor egyszer véletlenül egész nap nem látta, üresnek érezte a világot és nem tudott lefeküdni...

A kis ház ott állt busan, ridegen, bezárva, befüggönyözve, az ivlámpa sárgás-fehér, halotti fényében, mint disztelen koporsó.

Egyszer nyílt a barna kapu... Idősebb nő lépett ki az utcára. Egy pillanatra megállt, tétova tekintettel, majd egyenesen átjött arra az oldalra, a hol Miklós lakott... Ugy szeretett volna kimenni, elébe állni és megszólítani, megkérdezni tőle, hogy hol van, hová lett ő... az a csinos arcz, a melyik ott szokott ábrándozni az ablakban... Eh!... Bolondság!... Ki az, vagy mi az?... Ő holnap, vagy holnapután már nem lesz itt... Az arcz pedig nem fog vele menni... Dehogy gondolt volna arra, hogy az az ártatlan leányarcz vele fog menni, mindig, mindenfelé, követni fogja lépéseit, érzését, gondolatait, hiven és elválaszthatatlanul, örökké, mint szerető földi őrangyala...

... Megfordult... És az imént látott nő ott állt, vele szemtől-szemben.

- Bocsásson meg uram... Nevem Veszprémné... Sohasem jöttem volna ide önhöz, de a kis lányom beteg... És önt óhajtja látni...

- ??...

- Hogy miért? Azt magam sem tudom... De talán ő sem tudja szegényke... Csak éppen meg akarja önt ismerni - közelebről... Minden óhajtása, különösen most, a láz perceiben, hogy önnel legalább egyszer... csak egyszer... beszélhessen...

A jó anya nem tudott többet mondani. Szemeibe könnyek gyűltek. A leányára gondolt, a ki most beteg... Csak ennyit tudott még nagy nehezen elrebegni:

- Arra kért az én kis leányom, mondjam meg önnek, hogy a kis Marion beteg, nagyon beteg és látni akarja önt... Ha könnyíteni akar szenvedésein, jöjjön, siessen hozzá... A kis Marion várja, nagyon várja...

... Miklós, mintha titkos erők vonzanák, habozás nélkül ment, ment át, abba az egyszerű, külvárosi, alacsony házba... Dehogyan gondolt volna ekkor arra, hogy az első lépés, a melylyel a kis Marion szavára oda indult - életbevágó, döntő lépés volt, a mely két nemes, tiszta kebel sorsa, élete fölött határozott örök időkre... Hogy jóra, vagy rosszra vezetett-e ez a lépés, azt a bekövetkezendők fogják megmutatni...

A mikor Miklós belépett az egyszerű szobába, a hol minden tárgyon nagy szerénység, de minden tárgyon oly nagy rend, tisztaság és izlés uralkodott, a halavány leányka ott feküdt a divánon, mozdulatlanul. De most nem volt halavány. Orczáira gyöngye piros rózsákat festett a láz tüze. S mégis oly szép, így talán még szebb volt. Bágyadt kék szemei hirtelen fölcsillantak az örömtől, a mikor Miklóst belépni látta:

- Tudtam, hogy eljön! - susogta alig hallhatóan. - S hogy eljött, ezzel engem hosszas szenvedésből gyógyított meg... Oly sok rosszat beszélnek önről, hogy én nem hiszem, hogy ember ily rossz legyen... Ma, lázas álmomban egy szózatot hallottam, mintha az égből jött volna s mintha kötelességemmé tette volna, hogy az ön lelkét megismerjem... És... és... ha valóban oly vad és embergyűlölő... én... én... megjavítsam... De én úgy érzem, hogy maga jó... És ha jó, akkor... szeretem...

- Azt hiszem, - hebegte Miklós nem csekély zavarral, - hogy bennünket, nyilvánosság előtt szereplő embereket, csak tetteinkből és nem a szavainkból lehet megismerni... Attól függ minden, hogy a világ hogyan ítéli meg viselt dolgainkat. A világ nagy ur. És én megvetem, gyűlölöm lelkemből a világot. Abban különbözöm más emberektől, hogy nem adok a világra és az emberek előítéleteire semmit, csak haladok a magam útján. Legyen az az ut mások szerint rossz, ha én azt hiszem, hogy az jó, akkor - jó. Én a bűnös emberek ellen küzdök. A bűnös emberek pedig nagyon sokan vannak. Én tehát az ő szemükben rossz vagyok... De ön beteg...

- Nem, nem tesz semmit... Már jobban vagyok...

- Tehát a világ... Önnek szülei is vannak, a kiknek bizonyára sokat árthat a világ, ha én...

- A szüleimnek az jó, a mi nekem jó... Én pedig csak a jót akarom és azt szeretem...

- Egyszóval, kisasszony, a világ szerint boldog az, a ki még az árnyékomat is elkerülheti... Miért adjunk alkalmat... talán... az ön boldogtalanságára... De többet is gondolok úgy-e bár, mint a mennyi illő volna? Nyugodjék ön meg, kisasszony és hallgasson a világra... Ne törődjék velem, felejtse el, mintha nem is volnék...

... A leányka ajkain mosoly futott végig. Talán gunyos lett volna az, ha - nem lett volna oly ártatlan...

- Ezt csak mondja ön, de nem így érez és nem így gondolkodik, hanem épen ellenkezőleg... Én nem tévedek...

Miklós mélyen a szemeibe nézett a leánynak és félig öntudatlanul, gépiesen susogta:

- Igaza van... Ön nem téved.

A kis Marion tapsolt örömeiben... De Miklós komoran folytatta:

- Minek örül? Annak, hogy beszélhetett egyszer egy emberrel, a kit lealáztak, összetörtek s a ki most gyáván elfutni készül innen... Tudja ön, hogy ki vagyok én?... A kit a rendőrség ma örök időkre kitiltott a város területéről s a kit el akarnak toloncsolni, mint a legutolsó vásári zsebmetaszt, mert a közbiztonságra veszedelmes. Mert utolsó, csavargó, hazátlan bitang... És miért?... Mert nem vagyok zsidó, nem vagyok szabadkőműves és mert erélyes és őszinte becsületességemmel szálla vagyok az elfajult társadalom szemében... Komoly ember hitetlenül kinevet, ha ezt hallja és hazug futóbolondnak néz, pedig így van... Ej, kisasszony, ön még igen fiatal és igen ártatlan ahhoz, hogy ily színben ismertessem meg önnel a társadalmat, az embereket...

De a kis Marion lelkét csak egy szó ütötte meg...

- Ön elmegy? kérdezte mélyen elgondolkodva. Ön el akar menni? Istenem, hát akkor én...

És kis hijja, hogy sirva nem fakadt. Miklós most már nem kételkedett többé, hogy ez a leány szereti őt. Hogyan? Miért? Mikor szerette meg?... Oly meglepő, oly érthetetlen, oly furcsa volt mindez, mint valami álmom... Vagy talán az egész élet egy furcsa, érthetetlen, színekben váltakozó álmom?... S mi lesz ebből, jó, vagy rossz? Ha ő, a férfi, az erős, a makacs - elbukott: mi lenne akkor az élet viharában ezzel a gyöngye nővel?... Legszívesebben itt hagyta volna s elfutott, elmenekült volna, hogy a leányka épen oly hirtelen elfelejtse, de... de épen az volt a baj, hogy... hogy ő is... mit csürje-csavarja a torlódó gondolatokat, mikor csak egy lett a vége minden okoskodásnak?... Érezte ő is, hogy ezt a leányt, a kit alig látott - szereti... Hogyan? Miért? Mikor szerette meg?... Talán a végzet kényszeríti, hogy a főkapitány előtt tett fogadalmát beváltsa? Hogy is mondta akkor? *Ha csak egy tisztességes leányt találok is Nagydráván... Vagy csak olyan leány legyen, a kiről semmi rosszat sem tudnak... Ha találok egy ilyen leányt Nagydráván s az hozzám jön: elveszem feleségül!*... Ez volna hát?... Eh! Miklós úgy gondolta, hogy bolondság, - de úgy érezte, hogy: - tiszta valóság: ez az!...

- Ön el akar menni? kérdezte ismét a leányka.

- Igen, azt akartam... Vissza vonulok innen...

- Nem, ön azt nem fogja tenni... Ezzel önmaga itélné el saját magát... Ha ön érzi, hogy az ön részén az igazság, akkor ön itt marad, folytatja a küzdelmet és győzni fog... S ha ön szereti egy kissé a kis Mariont, megteszi ezt... Mert tudom, hiszem s ön elhiheti nekem, hogy a jó Isten nem engedheti elveszni - az igazságot. Ő nem hagyja cserben a jókat - soha, soha...

Itt Miklósnak eszébe jutott az a jelenet, a mikor Popescunak oly hévvel bizonyított, hogy nem fog, nem tud szeretni soha, holott épen ő volt előbb azon az állásponton, hogy ezt a szót: *soha* - nem szabad könnyelműen kiejteni, mert ez a fogalom: soha - a valóságban nincs...

Ott állt tehát a férfi, a teremtés koronája, a háborgó tengerek fölött, a viharzó orkán dühétől kivette egy kopár szirtre, a honnan kétségbeesésében már-már le akart ugrani a mélységbe, a tört hajó roncsai után... És ebben a válságos pillanatban az Isten keze, a sors szele egy apró, fehér virágszálat, a nőt sodorja lábai elé... Az erős férfi csak reápillant a gyöngye kis virágra és - egyszerre földereng homályos elméjében ismét a remény izzó napkorongja, az élet, a virágzás vágya, az elernyed, elcsigázott büszke akarat energiája... Lázadó vérét imhol ismét belső forradalmak korbácsoló ereje üzi, hajtja előre... Most már csak egy vágy égeti szüntelen egész valóját: küzdeni, győzni - és meghalni soha, - mert van immár kiért, van miért: szeret és szeretik... Oh, a sivár, hétköznapi lelkek nem tudják, nem érzik azt, mit jelent egy rajongó, nagy szív életében az a pillanat, a mikor az Isten keze odaejt eléje egy apró, szerény, fehér virágot...

*

... Másnap lázas izgalomra, meglepetésre ébredt a nagydrávai közvélemény. A fővárosi lapok kivétel nélkül megirták a jogot, törvényt és igazságot meggyalázó kitiltást, annak minden részletét, okait és célzatát egyaránt. Az egész ország sajtója megszólalt, fölzudult és kiméletlen hangon ostromozta a bűnös város vezetőségét, az egész közigazgatást, erélyesen megvédelmezve Veér Miklóst, nemcsak mint ujságíró, de mint állampolgárt és egyhanguan tiltakozott az ostoba merénylet ellen, a kormány közbelépését sürgetve, a szégyenletes kitiltó végzés megsemmisítését követelve.

Mindenki elvesztette a fejét és mindenki megrémült. A polgármester, arcán a gyávák és jellemtelenek Káin-bélyegével, szaladt a főispánhoz; az viszont még jobban megijedt és nem tudott egy szóval sem okosabbat tanácsolni, mint hogy most már csak tessék végig játszani mindenkinek elvállalt szerepét a nagy komédiában. Ő mossa kezeit. Restelli ugyan, hogy épen az ő megyéjében és az ő székvárosában kell ilyen botránynak kitörnie, de - ki az oka?... Az az izgága ujságíró...

Maga Miklós szintén talpon volt. Terjedelmes táviratban informálta a belügyminisztert az ügyek állásáról, röviden, de kimerítően ismertette azokat a módokat, a melyekkel a város gonosz vezetői ő ellene és lapja ellen dolgoztak. Ám ne tegyen egyebet a miniszter, csak pillantson az ügy irataiba s alkossa meg magának a józanok, az igazságosok fölfogását...

Majd fölment a városházára, a hol a polgármestert és a főkapitányt épen bizalmas együtt-létben találta s óriási hidegvérrel kijelentette előttük, hogy addig is, a mig ez az ügy végleg eldő, a városban fog maradni; karhatalmat pedig úgy alkalmazzanak vele szemben, hogy védeni fogja magát életre-halálra...

Az erélyes föllépés egyelőre megtette hatását, mert nyomban azt a választ kapta, hogy addig nem kell eltávoznia, a mig az ügye végleg jobbra vagy balra nem fordul.

A sajtó szava is megtette hatását ott, a hol az a legszükségesebb volt... Estére már megérkezett a nagydrávai polgármesterhez a belügyminiszter távirata, a mely így rendelkezett: *Veér Miklós kiutasítását megtiltom. Iratokat fölterjeszteni rendelem. Nagydrávai Ujság utczai el-árusítását megengedem...*

Hideg zuhany volt ez a város urainak fejére, jótékony hatású meglepetés a gondolataiban lenyügözött polgárságra és diadalmi fénysugár Miklós előtt... Örömnapp volt az Popescu és Steier ügyvédeknek épen úgy, mint Miklósnak és - a kis Marionnak... Bár ne örültek volna olyan nagyon... Talán később nem lett volna oly nagy csalódásuk és elkeseredésük sem...

*

... A Nagydrávai Ujság tehát ismét virágzott, próbálta irtani a gazt, söpörni Augias istállóját, a nélkül azonban, hogy az emberfölötti küzdelemnek valami eredménye lett volna... Nem volt abban a városban egyetlen egészséges fő, a mely hallgatott volna az igazság szavára.

Alig csillapultak le a kitiltási botrány izgalmai, a város ismét elmerült a fertő posványába... Irhatott aztán megint Veér Miklós tücsköt-bogarat... Ha nagyobb ügy volt, eltussolták, ha kisebb, ráfogták, hogy hazugság, - még Hugó Irénnel szemben is csak annyi történt, hogy pro forma »elitelték« 100, azaz száz korona pénzbírságra...

Másrészt utóbb Miklós sem igen törte már oly nagyon magát eredmények után... Inkább szerelmének élt, mint hivatásának és szabad ideje minden percét a kis Marionnál töltötte, a ki mintegy vezércsillaga volt életének... Mert ha a leánya nincs, vagy nem vetődik Miklós útjába, ki tudja, hol volna ő most, megfutamodva, megverve, lealázva... Vagy talán jobb is lett volna, ha ez így történik!?...

Sokszor ő maga is elgondolkodott: nem a legjobb volna-e most nyugodtan visszavonulni ismét a fővárosba, a hol békés, szilárd existenciát biztosítana - kettőjük számára?... De úgy tudott bizni, remélni, mintha az ő nagysága már csak napok kérdése lett volna... Hogyan? Mi módon?... Az ideálisták messzebb nem igen látnak, csak fölfelé... A ki előtt eszményi célok lebegnek, az vajmi keveset törődik a földi jövővel, a - megélhetéssel... Vagy azt gondolta, hogy az a lap örökös kenyeret ad neki?...

A hosszú téli estéken, ha néha meglepte egy-egy aggodalmas gondolat, hosszan ült ott némán és szólanul a leánya mellett a kis szobában...

Oly nagyon szerette a kis Mariont, hogy ha az csak egy szót szól neki, legott fölkerelkedik és nyugalmasabb foglalkozást, szilárd talajt keres erejének értékesítésére...

De a kis Marion oly nagyon szerette őt, hogy egy szóval sem beszélte volna le, sőt ha látta, hogy Miklós bus és csüggeteg, ő biztatta, ő bátorította folytonosan...

Áldott jó lélek volt!

Aztán néha a legcsekélyebbeknek látszó dolgok is döntő súlylyal bírnak... Miklós leginkább azért nem távozott a városból, mert - úgy érezte, hogy egy napra sem tudna elválni Mariontól...

Pedig úgy fájt a leánykának, hogy nem mondhatja meg azt, a mi neki is, szüleinek is legfőbb gondját képezte; - sokszor már a nyelvén volt, hogy kimondja:

- Édes, a jövője?... És az enyém?...

De csak mindig visszafojtotta az aggódo ész szavát a sziv lángoló nagy szerelme.

Az is egyre marta és ösztönözte Miklóst, hogy a város napról-napra megátalkodottabb közönyvel viseltetett tiszta, nemes törekvései, küzdelme iránt és az emberek, ha rendkívül mohó ujságvágygyal olvasták is szenzációs leleplezéseit, nem szüntek meg görbe szemmel nézni reá és uton-utfélen gonoszabbnál gonoszabb mendemondákat költeni róla. Steier ügyvéd ugyan együtt dolgozott vele, de csupán azt érte el az is ezzel, hogy az ő tekintélye is alább-alább szállt minden nap...

... Miklósra és Marionra nézve igazi jótétemény volt, ha együtt lehettek... A leány alig várta azt a percet délután, a mikor a fiu az ajtón kopogtat és Miklós nem találta meg nyugalmaát sehol, csak a szerető, meleg sziv közvetlen közelében... Nem gondoltak ők semmire ilyenkor, csak arra, hogy egyik a másiknak életszükséglete, hogy nem tudnának meglenni, ha nem látnák, nem ismernék egymást.

Közben egyik nehéz kellemetlenség a másikat érte... Veszprémiékhez egyenkint jöttek a rokonok, a ház »baráti érzésű« jóakarói, a szomszédok és ismerősök, szörnyű álméltkodásaikkal és jóslásaikkal:

- Ki ez az ember?... Mi ez az ember?... Ember ez egyáltalán?... Honnan jött?... Hogy lehet ezt megtűrni még a ház tájékán is?... Hisz a hová ez lép, ott máris romlás és becstelenség vetette meg lábait... Hisz ezzel a senkivel nem áll szóba a városban senki... Napról-napra a bíróság elé citálják rágalmozásai és becsületsértései miatt...

Ezt beszéltek, de arról egy szó sem esett, hogy a sajtóbíróság kénytelen volt Miklóst minden vád alól fölmenteni, mert a mit megirt, annak valódiságát minden alkalommal bizonyítani is tudta a törvényszék előtt.

És járta a mendemonda, a pletyka, sok minden egyébről, a mik még csak a valószínűség látszatától is távol jártak.

A jó anyára azonban mindez nem maradhatott hatás nélkül. Sok keserves sirással és álmatlan éjszakával szenvedett meg azért, hogy - úgy szerette a leányát és hogy leánya úgy szeretett... De a kis Marion szeliden lecsókolta könnyeit és így vigasztalta:

- Majd meglátja anyám, hogy az Isten mindent jóra fordít s mi még igen boldogok leszünk...

És a jó asszony nem sirt. Hanem lehetőleg nem állt szóba senkivel. Szakitott szomszédaival, ismerőseivel, rokonaival. Mert oly nagyon szerette a leányát. És mert a leányka oly nagyon szerette azt az embert...

Igy mult el a tél, lassan következett a tavasz és az a hónap, a melyben a rózsák nyilnak.

Az udvar tele volt piros és fehér rózsával. A virágok szerelmesen, illatosan, színesen, boldogan hajoltak egymásra. Mintha mindegyik egy-egy csókos ajak lett volna. S ott állt közöttük a legszebb fehér rózsza, maga a szépség, ifjúság és a szerelem, - a kis Marion. Ott állt a rózsák között és ábrándosan nézett a derült, világoskék égre. Az ő ártatlan szemei is épen olyan színűek voltak. A halvány, keskeny arc, a csinos barna fej Miklós vállain pihent...

- Már megint olyan szomorú, édes! Nem mondja meg nekem, hogy miért? - kérdezte a fiú.

- Azon gondolkodom, Miklós, hogy vajjon mikor leszünk mi is oly boldogok, mint ezek a szerelmes rózsák?... És leszünk-e azok egyáltalán valamikor?

A fiú homlokán redők jelentek meg. Hosszasan elgondolkodott. Valami úgy fájt, sajgott a kebelében... Most érezte csak, ebből a néhány szóból értette meg, hogy ez a leány szenved, mert végtelenül szeret...

... És ha csalódnia kellene valamikor?...

Nem!... Ennek a leánynak nem szabad csalódnia... soha... soha!... Ez a kis virág csak addig él, a míg reményeinek napsugaraival éltetik s a míg el nem rabolják azokat szivétől a csalódás viharfelhői...

... És mintha egy nagy, döntő gondolat lepte volna meg Miklóst, hirtelen fölegyenesedett és határozott, erős hangon ejtette ki ezeket a szavakat:

- Igen, Mariskám!... Leszünk boldogok, mert kell, hogy boldogok legyünk... Boldogok, gondatlanok, szerelmünkben élve egymásé leszünk... bizonyosan, - mire ezek a rózsák még egyszer nyilni fognak...

Ugy történt, a hogyan azt Popescu annakidején megmondta...

Miklós belefáradt a meddő sziszifuszi küzdelembe...

A közönség a lapban csak a szenzációt, a botrányokat, a pletykát kereste s inkább a bűnök és gazságok élénk színváltozata érdekelte, semmint hogy erkölcsi javulásra törekedett volna az ujság révén bárki is...

Nem sikerült tábor, hiveket toboroznia a jókból, mert azok a jók Nagydráván sehosem voltak...

Hiába kürtölte világgá a gazságát ennek a barommá sülyedt embertömegnek. Nem volt a ki meghallja.

Igaz, hogy egyelőre nem ártottak még neki, még nem tudták elnémitani, még nem tették lehetlenné, sem pénzzel, sem csellel, sem erőszakkal... S mégis!... Hiába! Magától fáradt bele a sziszifuszi munkába...

És szerelmes lett. Szeretett valóságos, igazi szerelemmel. Ez aztán csakugyan akadály volt... de - éppen annak akadály, hogy félbe hagyja, hogy békésen, nyugalommal, bántatlanul visszavonuljon. Félt az elválástól...

Pedig legjobban szeretett volna így tenni. Csak nem tudott szembe szállni a szenvedélyekkel. Ha csak egy szót, parancsot kapott volna a kis Marion ajkáról! Érte, az ő szavára mindent megtett volna... A kis Marion azonban nem mert neki szólni. Ő is félt az elválástól.

Szerelem volt ez, a melyet titkos szenvedések, rejtett fájdalmak tettek még édesebbé, még erősebbé. Hatalmas, égő szerelem.

De mi lesz a vége?...

És mi lesz akkorra, a mikor a rózsák még egyszer nyilni, virágozni fognak, ifjan, üdén, szerelmesen?

Szegény leányka, oly nagyon hitt.

Szegény fiu, oly nagyon bizott!

És oly nagyon tudtak mind a ketten szeretni, ébren is álmodozni.

Nézni és számlálgatni együtt a lugasból esténként az eget és a csillagokat...

Nappal emberfölötti, de meddő küzdelemben, mint valami zakatoló, prűszkölő mozdony, a mely kattog és toporzékol tehetetlen, bolond dühében, de nem mozdulhat, mert besüppedt a mély gödörbe, - így telt, mind unalmasabbá válva, Miklós ideje... Este édes, bizalmas, megnyugtató, csak a jelen perczeket látó és érező gyermeki boldog együttlétben... Szerelemben...

Ismét hónapok teltek el... Mult a nyár s közeledett megint a meleg, szőlőérlelő őszele... Az is elmúlt...

És mi lett egy hosszú esztendő eredménye?... Mi történt ez alatt? Mi értelme, mi haszna volt a gyilkos küzködésnek?... Megváltozott-e valamiben egy esztendő alatt a bűnös város képe - vagy pedig Miklós változott?...

*

Elmulás.

*Az őszi rózsza kertetekből
Lassan mind, mind kimul
Szőlőlevél a zöld lugasról
Lehull, lehull...
Az elhaló nap biborában
Még egy mosoly ragyog,
De már az ősz olyan közel van
S én oly borús vagyok.*

*Az elmulás közel... Megérezem
A föld nagy sóhaját...
Mi még ma él, holnap fagyasztó
Szél lengi át.
Csalóka szín e zöld. A fákról
Leperg arany levél...
S szemlélve ezt, az érező szív
Sejt és remegve fél.*

*A hervadó lugas tövében
Karod mig átölel
S szerelmi lázba ful remegve
Ajak, kebel:
Egy bánat-árny vonul szívemhez
S a testem megremeg...
Az elmulást hozzák eszembe
A hulló levelek.*

*Ugy félek, édes: nagy szerelmed
Hogy egyszer így elmul,
Szived sok szép színes virága
Lehull, lehull...
Ma még boldog napok sugára
Szemedből rám ragyog...
De holnap... óh, ha holnap elhagysz
S én meghalok?*

*

- Nem, nem fog elmulni, *soha*.

Igy szólt a kis Marion reszkető, ábrándos hangon, az utolsó szót kissé erősebben hangsúlyozva.

Miklósna ismét az a jelenet jutott eszébe, a mikor tavaly a kávéház asztalánál Popescu azt mondta neki, hogy ebben a városban nem fog érvényesülni olyan ember, a ki az erkölcsöket, az egyesek és a köz életét javítani, tisztítani akarja, *soha*... Az a *soha*, a melynek létezését akkor tagadta, most valónak látszik... Vajjon való marad-e ez a *soha*, a melyet most a leánynak szívből elhisz...

Majd sorsára, életpályájára gondolt. S úgy látta, hogy az ujságíró leginkább abban különbözik más embertől, hogy neki nem adatott meg ismerni a lélek földi nyugalmát, a békés, zavartalan boldogságot, még - a szerelemben sem. Az ujságírónak még az öröme is félig keserűség, a

pihenése is félig izgalom, a boldogsága is félig szenvedés. Az ujságírónak úgy kell végig suhannia az ürben, mint egy meteoroknak: sehol sem áll meg s csak addig sziporkázik, ragyog és éget, a míg el nem ég a saját hevétől... Ritkán ér a földre... Elhamvad még utjában, az ürben, a hidegben, a sötétben... Ez az ő pályája, sorsa, rendeltetése...

Ám a csüggedés végső perczeiben ott volt vállal fölött a nő, a földi őrangyal, a ki nem tudott elégedetlenkedni, nem tudott szemrehányásokat tenni, sem önmagának, sem a sorsnak, sem a férfinak, hanem ott lebegett áldott ajkán a biztató, életre ébresztő szózat:

- A jó Isten nem hagyja cserben az igazakat...

Ebben különbözött a kis Marion más leányoktól...

És hányszor nem mondta az az édes ajak:

- Ne én reám gondoljon, Miklós, hanem saját magára... Ha az ön sorsa jó lesz, az enyém is jó lesz...

Csak hogy ezt már nem értette meg Miklós... Ha megérti, bizonyosan régen elmenekült volna már ebből a városból, a Scillák és Charibdisok öléből...

Pedig közel volt az idő, a mikor a rózsák újra nyilni fognak és még csak kilátás sem volt arra, hogy egymásé lehessenek, a boldog, szent házasság fönséges üdvösségében...

Napról-napra jobban és jobban küzdött Miklós az anyagi zavarokkal, a mit utóbb titkolnia sem lehetett... S a leánynak úgy fájt, hogy neki sincs semmije, hogy mind a ketten szegények s hogy boldogságukat csak akkor fogják elérhetni, ha Miklósnak sikerül más, biztosabb létalap, nyugalmasabb foglalkozás után nézni... De Miklós csak nem értette meg az esdeklő tekintetű, gyönyörű kék leányszemek néma beszédét...

Várta azt a szót... De az késett, egyre késett... Ki tudja, miért késett?...

Sokszor eltűnődtek mind a ketten azon a különös jelenségen, hogyan ismerkedtek ők meg és hogyan tudták egymást oly hirtelen ennyire megszeretni. Minden nehéz akadály ellenére is.

- Mondja, édes Mariskám! Miért szeret ön tulajdonképpen engem?

- Erre nem tudok válaszolni... Magam is erre gondolok mindig, de csak azt érzem, egyre jobban, hogy szeretem... Mert még soha senkit sem szerettem... Mert nem tudnék más szeretni... Mert bizonyosan a jó Isten rendelte így... És maga miért szeret engem?

Fogós kérdés volt, a melyre megint Miklós nem tudott válaszolni; - csak lecsüggesztette a fejét zavartan, pirulva...

- Ha az Isten akarja, boldogok leszünk...

- Vagy meghalunk! - susogta alig hallhatóan a leányka. - Minden ő tőle jön, a magasságból!...

*

Október közepe felé járt megint az idő.

Egy délután, a mikor sűrű ólmos eső áztatta a sikamlós utcát, Miklós a kávéház ablakánál ült, egyedül, mélyen elgondolkodva. A kékes szivarfüst karikákon keresztül sokáig elnézte, a mint a Fő-utcán keresztül időnkint öt-hat emberből álló munkáscsoportok huzódtak el, hangosan méltatlankodva valami miatt, heves taglejtésekkel beszélve egymáshoz. Csakhamar megtudta, hogy a híres Milovics-gyárnak ötszáz munkása és egyéb alkalmazottja sztrájkba lépett. Hétköznapi esemény volt ez, a mely nem igen érdekelte volna Miklóst jobban, mint általában egy ujságírókat ilyen eset érdekelhet... Ám ez a sztrájk ezuttal mégis rendkívül fontossá vált reá nézve.

A városra ereszkedő nagy sötétség miatt a kávéházban épen az ivlámpákat és izzó fénykörteket csavarták föl, a mikor három bőrig ázott munkás alakja jelent meg a kávéház ajtajában. Végig néztek a sárga fényben uszó csarnokon s a mikor Miklóst megpillantották, egyikük egyenesen hozzá lépett és egy zárt levélborítékot nyújtott át, a mely Miklós nevére volt címezve. A három munkás ezután sietve távozott.

A levél szóról-szóra így hangzott:

Igen Tisztelt Szerkesztő Ur!

Milovics gyáros, a dussgazdag, a milliomos, Grünau főkapitány barátja, irigylő munkásaitól, hogy azok is élnek s vele egy levegőt szívnak. Azt a hajszát, a melyet ő indított ellenünk, a munkabérek levonásával, - majd el fogjuk intézni mi magunk. De van Milovics urnak egy más ügye is, a mely talán az ügyészség és bíróság hatáskörébe tartoznék. Talán érdekelni fogja a szerkesztő urat az, a miről csak mi tudunk, a kik a gyárban töltjük ugyszólván egész életünket: Csütörtökön hirtelen meghalt egy viruló, egészséges, husz éves leány, név szerint Dóczi Piroska, a ki nevelőnő volt Milovicséknál. Még azon a napon el is temették nagy titokban, a mit talán nem lett volna szabad megtenni. Beszélnek itt a gyárban sok mindenfélét. Egy bizonyos: - az, hogy a leány hirtelen halálát eltitkolták s egyelőre azt mondják, hogy a leány elutazott...

Miklós, a mikor a levelet először átfutotta, eleinte a munkások bosszuvágyának megnyilatkozását vélte abban fölfedezni, de később a levél különös, mérsékelt, mondhatni előkelő hangja fölbresztette benne az ujságíró, az érdeklődő, a kutatót. Nem törődött többé az egyre jobban zuhogó sűrű esővel, hanem rohant ki, keresztül a hidon, keresztül a sikos utczákon, egyenesen a Milovics-gyár felé, a hol egyszersmind lakása is volt az igazgatónak.

Utközben átgondolta, hogy ha világosságot akar deríteni erre a homályos ügyre, illetve, ha eredményesen akarja kipuhatólni, mi igaz a rejtélyes levélből és mi lappang a dolog hátterében, - ezt csak hirtelen erélyes föllépésével érheti el. Meg kell lepnie a gyárost, váratlanul, egyenesen, úgy, hogy az ne térhessen ki a felelet elől.

Milovics épen egyedül ült az irodájában, a mikor Miklós belépett.

- Bocsánat uram, a múlt héten egy levelet kaptam bizonyos Dóczi Piroskától, a ki állítólag önnél nevelőnő. Azt írta, hogy okvetlenül keressem őt itt fel ma, halaszthatatlan ügyben kíván velem beszélni. Megengedné, hogy a leánynyal beszéljek?

- Piroska?... dadogta rendkívüli meglepetéssel Milovics... Piroskával... igen szívesen... azaz... de... Piroska csütörtökön elutazott...

- Hová?

- Azt hiszem... vagyis... igen... Karlsbadba küldtem...

- Lehetetlen, uram! Azt írta nekem, hogy föltétlenül *kell* ma velem beszélnie. Érti? *Kell*...

- Lehetséges, de... ej, hát mi közöm nekem hozzá... Legyen olyan szíves, kérem és kiméljen meg a zaklatástól.

- Nagyon szívesen, csupán arra kérem, hogy ha ön Karlsbadba küldte, mondaná meg nekem közelebbi lakcímét, mert sürgönyözni fogok neki még ma.

A gyáros halálsápadtan dőlt hátra székében s nem tudott egyetlen szót sem kiejteni.

- Értette uram? - kiáltott rá dörgő hangon Miklós. - Akarom! Még ma!

- Meg fogom mondani, susogta fuldokolva Milovics, csak... bocsásson meg, kedves szerkesztő ur... hirtelen megjelenése... megzavart...

- Én is így akartam! - válaszolt határozott hangon Miklós. - És most ön be fogja vallani nekem, hogy a leány nincs Karlsbadban!

- !...

- Sehol sincs!

- !...

- Hát hol van, feleljen!

- Uram! - szólt hirtelen fölugorva és kezeit összetéve Milovics. - Miért faggat engem? Mit akar tőlem? Kije önnek az a szerencsétlen leány?

- Nekem senkim.

- Hát akkor miért kívánja tudni erővel...

- Egyszerűen azért, mert - tudni akarom. És ön hiába tagadja, én már tudom, hogy csütörtökön meghalt s aznap el is temették...

- Uram, én nem tagadok semmit... azaz egy szó sem igaz az egész meséből...

- Egy szó sem igaz? Jöjjön ki hát velem a temetőbe, megmutatom a sirját...

- Nem bánom, akármit tesz is ön... de engem ne zaklasson... ne zavarjon... ne öljön meg...

- Jó! Isten önnel! - szólt nyugodtan Miklós és az ajtó felé ment.

A gyáros azonban eléje ugrott és izgatottan ragadta meg karját:

- Jöjjön velem egy pillanatra a másik szobába... Beszélni akarok önnel.

Bementek a másik szobába, a mely vasajtókkal, rácsos ablakokkal volt védve. Itt volt a pénztár, négy hatalmas Wertheim-szekrényvel.

- Foglaljon helyet uram, szólt Milovics és mondja meg nekem, hogyan és honnan tudta meg ön a leány halálát?...

- Minden ember tudja, a ki az ön gyárában van.

- És ezek közül valaki ugyebár azt szeretné, ha a dolog a lapban megjelenne.

- Én szeretném azt.

- Micsoda érdekből?

- Egyszerűen közérdekből.

A gyáros lecsüggesztette fejét a mellére s egy perczig némán nézett a földre. Majd hirtelen mozdulattal, mint egy őrült, odarohant az egyik szekrényhez, föltárta annak aczél kapuját s egymásután dobálta onnan halomba az asztalra az aranyaktól terhes zsákokat és ezres bankókból összerakott kötegeket.

- Ne kérjen uram, én mégis adok önnek pénzt... Itt van, fogadja el, kettőnkön kívül senki sem tudja meg soha... Tízezer... százezer... félmillió... egy millió... Ime, dús gazdaggá, nagyurrá teszem önt egész életére... Ha kell, itt van két millió... három millió... Az öné ez, uram, csak ne kutassa többé, hol van Piroska...

Miklós hol a lázban örvengő embert, hol a tömérdek pénzt nézte... Szemei kápráztak... A nem várt jelenet elvakította... Kábultan esett hátra a szék támlájához s arra gondolt, hogy ma nem jutott részére egyéb ebédre, mint - egy fekete kávé a kávéházban.

Késő este a főkapitány lakásán, a legelrejtettebb szobában izgatottan járkált föl és alá Milovics. Grünau az asztalnál ült és örökös szokásához hiven gunyosan mosolygott. A két férfi a bűnügyi alkaptányt és a vizsgálóbíró várta, a kiket telefonon hívtak meg a bizalmas és titkos éjjeli tanácskozásra »rendkívül sürgős ügyben«...

A főkapitány tehát mosolygott és így szólt Milovicshoz:

- Nem gondolod, hogy egy kissé tulságosan őszinte vagy?...

- Azt hiszem, legjobb, ha hoznád teljesen őszintén szólok. Vagy tesztek valamit az ügyemben, vagy - agyonlövöm magamat.

- No, semmi esetre sem lehet ilyen tragikus a helyzet.

- De sőt. Csak napok kérdése. Mert ha Veér csak annyit tud is, hogy a leány meghalt és eltemettük, minden esetre kutatni fog az eset okai után. Lehet, hogy már holnap, lehet, hogy csak egy hét múlva, két hét múlva... De bizonyos, amennyire őt ismerjük, hogy ki fogja kaparni és meg fogja irni a Nagydrávai Ujságban... S akkor végem van...

- Mit fog kikaparni és mit fog megírni?

- Hogy Piroska áldott állapotban volt... Hogy ebbe nem tudott belenyugodni... S a legkomolyabban fenyegetett, hogy ha a gyermek megszületik, nyilvános botrányt fog csapni... Ez engem lehetetlenné tett volna családom és a társadalom előtt... És mert semmi más mód nem volt, hogy megakadályozzam nevem tönkretételét... gyilkossá lettem... Megmérgeztem a leányt... Oh, bár ne tettem volna! Meg fogja tudni a világ... Végem van... Azt hiszem, ha meg nem fogtok, kárt tesztek magamban.

- Miért nem ígértél valamit annak a rongyos ujságírónak?

- Barátom! Eléje szórtam minden pénzemet... A fél vagyonomat neki adtam volna... Ott voltak előtte a milliók... Csak ki kellett volna nyujtania a kezét... Senki sem tudott volna semmit...

- No és?

- No és... egy pillanatra elkábitotta a tenger pénz látása, de a másik pillanatban már olyan dühbe gurult, hogy azt hittem, meg fog enni... Hogy az ő becsületét meg lehet bármennyi pénzért is vásárolni? Azt gondolom én? Inkább éheznek, de becsstelen pénz egy fillér sem kell neki...

- A bolond!... Igazán, azt kell hinnem, hogy az az ember vagy örült, vagy szamar...

- Oh, nem! Csak legyünk őszinték... Egyszerűen jellemes... Bár mi is olyanok volnánk...

- Akkor mi is koldusok volnánk!

Nem kellett sokáig várakozniok. Csakhamar érkezett Becskereki dr. vizsgálóbíró, a ki sunyi arczzal az asztalt vizsgálgtatva, mindjárt fölvetette az első kérdést:

- Hol a bor?

Alig néhány percz múlva követte egy nevetségesen kikent, kifent, nyakig lefésült hosszú haju, savószemű, fiatal ember. Maga a megtettesült kétszerkettő, akinek zsebeiben állandóan ott voltak kis sárga füzetekben Sherlock Holmes detektiv-kalandjai; ezekből merítette összes jogi tudását Aladári Adolár ur, a bűnügyi alkaptány.

Mind a négyen csodálatosan jó barátok voltak. Együtt nőttek fel, együtt diákoskodtak, együtt halásztak mindig a zavarosban s együtt emelkedtek a bűnös jellemtelenség határtalan lejtőjén... egyelőre fölfelé...

Sulyos eset volt bizony ez a Milovics esete... Minden áron el kell ezt tussolni, de vigyázva, nehogy megint a hatóságok valljanak szégyent, mint a kitiltási komédia alkalmával. A titkos tanácskozás folyamán négyen a következőkben állapodtak meg: Milovics kijelentette s a többiek tudomásul vették, hogy pénz van bőven s nem kell sajnálni semmiféle költséget, ha ettől függ bizonyos szájak elnémitása, bizonyos fülek betömése. Becskereki vizsgálóbíró majd gondoskodik róla, hogy az ügy semmiképen sem fog a törvényszék elé kerülni. - Csak legyen mindig elég bor. Grünau főkapitány ur mindenhez hozzájárul és mindent helyben hagy, a mit itt elhatároznak. Végül Aladári alkapitány ur magára vállalta, hogy egy-két napra megakadályozza a Nagydrávai Ujság megjelenését, ha ugyan szükséges lesz, egyébként legfőlebb egy hét alatt Veér Miklóst olyan szégyen éri, hogy nem fog többé írni Nagydráván... Minden esetre holnap a főkapitány ur hívassa föl magához a nyomdászt és intézze el vele véglegesen, hogy ne nyomja tovább Veér Miklós lapját... A többi - majd magától fog jönni.

Éjfél után oszlott el a társaság, igen jó hangulatban.

*

Másnap délelőtt Kohn ur, a nyomdász, alázatosan kopogtatott be a főkapitány hivatalába, meggörcbitett háttal közeledett annak íróasztalához s egy nyomdafestékes papírlapot tett elébe...

Senki sem tudta azt, hogy Kohn ur már hónapok óta üzi ezt a mellékfoglalkozást. Kinek mi köze is lett volna hozzá. Kohn ur üzletember volt (az ur szót csakis ő használta és csakis a maga neve után) és egy üzletember miért ne keressen ott, a hol keresni tud?!

Kohn ur tehát már hónapok óta hordta minden nap délelőtt azt a kis lisztát a főkapitánynak - havi száz korona fizetésért - a mely mindig jóelőre megmutatta, mi fog aznap délután a Nagydrávai Ujságban megjelenni.

- Várjon csak egy kicsit, Kohn barátom! szólt a főkapitány a hitsorsoshoz, belepillantva a lisztába.

- Parancsolni kegyeskedik méltóztatni?

- Beszélni akarok magával, komolyan, okosan. Itt látom: »Egy fiatal leány titokzatos halála.«
- »Milovics ur, a milliomos« című cikket is. Mi van abban?

- Instállom, én nem tudok, én nem látok és nem hallok semmit. Tetszik tudni, hogy üzletember vagyok.

- Jól van Kohn! Csak azt akarom mondani, hogy a lapnak ma nem szabad megjelenni.

Kohn tagadólag csóválta a fejét.

- Szerződés köt, instállom, január elsejéig. - Tetszik tudni, hogy én üzletember vagyok, - de becsületes, ha Kohn ur is a nevem...

- Kifizetjük az egész esztendőre...

- Nem lehet, méltóságos főkapitány ur, erről ne is beszéljünk. Én mindig becsületes ember voltam.

- Hát nem akar maga sok pénzt keresni?

- Akarok instállom, hogyne akarnék, szólt fejét vakargatva a sunyi öreg, de csak egyenes uton. Tetszik tudni, hogy Kohn is legyenek, meg becsületes se legyenek... ez már kezeit csokolom, egy kicsit sok volna.
- Egyszóval nem tud semmi okosat?
- Nem, instállom!
- Hát mondok én magának valamit.
- Parancsoljon, - kegyelmes uram!
- Nincs arra soha eset, hogy egy ujság nem jelenhetik meg egy-két napig?
- Hogyne volna instállom, köhécselt a zsidó, hogyne volna! Ha például eltörik a gép...
- Na, szólt a főkapitány a homlokára ütve. Hogy ez sohasem tudott eszembe jutni!... Miért nem szólt erről soha nekem?
- Instállom, én nem szólhatok, vigyorgott ravaszul Kohn ur, mert tetszik tudni, üzletember és... mégis... becsületes ember vagyok.
- És mennyibe kerül egy ilyen eltört gép kijavitása?
- Attól függ, hogy meddig javítják... Minden napra ezer korona...
- Helyes! itt van négyezer korona... A gép még ma, nyomás előtt el fog törni négy napra.
- Meglesz! szólt elégültlen a kis zsidó, zsiros mellényébe rejtve a pénzt és a hogyan jött, meggörbitett háttal, alattomosan távozott.

*

Mialatt Kohn ur a főkapitánynál járt, Aladári alkaptány is fogadott titkos audienciára egy izraelita polgártársat. Nem kisebb ember volt ez, mint Berger Móricz, egy - még a nagydrávai közönség által is került - rosszhirű lebujs tulajdonosa.

- Csak azért hivattalak, Móricz, szólt az alkaptány végignyujtózkodva székében, mert a rendőrség megint igénybe veszi nagybecsű szolgálataidat... Ezuttal ezer koronát kapsz s nem kerül semmibe, csak egy levélbe, meg egy utba... Tehát figyelj... Hazamégy és iratsz a feleségeddel egy névtelen levelet Veér Miklósnak, a Nagydrávai Ujság szerkesztőjének. Persze ez mind titok... Megíratod abban a levélben, hogy az a Berger Móricz-féle lebujs egy ilyen, meg olyan hely, a hol fosztogatják a vendégeket, a hol bűnös üzelmek folynak stb. stb... A levelet még ma postára teszitek... Érted?... Holnap fogod a feleségedet, fölkeresitek Veér Miklóst és azt mondod neki, tudomásodra jutott, hogy valaki névtelen levelet küldött rólad hozzá... Igérsz neki száz koronát, ha azt a levelet neked átadja... Ő persze erre téged ki fog rugni... Te a feleségeddel együtt ide fogsz jönni és bűnvádi följelentést tesztek Veér Miklós ellen zsarolás címén... Te is, a feleséged is, tanuskodni fogtok, hogy az az ember *követelte* tőletek a száz koronát, másképen nem volt hajlandó a kompromittáló levelet kiadni... A többi a rendőrség dolga... Megértetted? Ezer korona... Menj és tedd, a mit mondtam...

*

Miklós, elvégezvén délelőtt a szerkesztőségben teendőit, a legnyugodtabb hittal távozott, hogy immár a lap készen van... A Milovics gyár titkáról természetesen csak annyit irt meg, a mennyit tudott, különösen kiemelve a gyáros pénztárában lefolyt jelenetet.

S a mig fáradhatatlan szorgalommal kutatott városszerte az ügy további, előtte még titokban lévő részletei után, álmodni sem merte volna, hogy gonosz csel, döntő aknamunka folyik ellene... Nem is sejtette, hogy többé ebben a városban az ő irott sorai nem fognak napvilágot

látni... Nem is sejtette, hogy ő ebben a városban többet nem fog irni... Nem is hitte volna, hogy holnapután kimérik reá a döntő csapást...

Napestig szaladgált, járt, fáradt ki a temetőbe, onnan a gyárba, az ügyészségre, a rendőrségre, orvosokhoz, ügyvédekhez... csak annyit sikerült megtudnia, hogy a leányt csütörtökön csakugyan eltemették... Nos és miért furcsa ez ő reá nézve, a mikor az emberek, a hatóságok és az egyesek mind napirendre tértek a dolog fölött? Valaki meghalt, eltemették, punktum!... Ez minden nap megtörténik... A ki egyébre is kíváncsi, az ássa fel a sirt és kérdezze meg magát a halottat!...

*

Holtra fáradtan tért be egy kissé megpihenni a kávéházba.

Ott már Kohn ur várta.

- Szerkesztő ur, tudja mi az ujság?

- ?...

- Nincs lap!

- ??...

- Nincs Nagydrávai Ujság.

- Ne beszéljen bolondokat... Ilyen hidegvérrel mondja és mosolyog?

- Hát mit tegyek?

- Mi történt?

- Eltörött a gép... Négy napig nem lehet azon nyomni semmit... Tessék megvizsgálni...

- Eltörött?... Négy napig?... Isten!... Akkor vége már csakugyan mindennek!...

Pedig ha tudta volna, hogy ez még nem is a vége!...

... A kávéházzal szomszédos szálloda előtt fényesre ázott hintók sorakoztak... Az uri közönség gyülekezett a szálloda nagy termébe, fényesen, ünnepiesen, lelkesen, a főkapitány tiszteletére rendezett bankettre...

- Édes Miklósom! Most már vagy három éjjel olyan rossz álmok gyötörnek. Ugy aggódom minden pillanatért, a melyet nem itt mellettem tölt. Gonosz sejtelmek bántanak és sajnos, az én sejtelveim nem szoktak csalni. Magam sem tudom, hogyan, miért, de valamitől félek.

- Rosszabbra már nem fordulhat! szólt mélabusan Miklós. Most már semmim sincs... Csak ön... És ön az én mindenem... Le vagyok törve, tehetetlenné vagyok téve... Elbuktam... Végem van! Mert - eltörött a gép...

- Már most mit fog csinálni? kérdezte, a fiu vállára hajtva szép fejét, a kis Marion.

- Valamit kellene csinálnom, de... Nem tudom!

... Sejtelmes, baljóslatu félhomály borult az ablakokra. A késő őszi légben hatalmas hegyek módjára torlódtak össze az eget elfödő, fekete sűrű fellegek...

Miklóst is bántotta, nyugtalanította valami már napok óta, csak nem merte bevallani. Nem akarta még jobban megszomorítani ezt a busongó kis virágot. Csak átölelte a leányka nyakát, szorosán, mintha attól tartana, hogy már nem sokáig ölelheti s reszkető hangon kérdezte:

- Mariskám, édes, ugy-e, maga nagyon szeret engem?

- Ezt kérdezi?... Nem érzi?

- S ha véletlenül sokáig távol volnánk egymástól? Ha például én elutaznám? Valamikor el tudna felejteni?

- Soha!... De miért lett oly hirtelen oly nagyon levert?... Maga sir...

- Nem!... Nem tudom mi bánt... Képtelen vagyok egyszerre minden gondolkodásra, minden érzésre, minden cselekvésre... Nem tudom előre elképzelni még a holnapi napot sem... Olyan vagyok, mint egy eltört, összeroncsolt - gép... Eh, bolondság... Valahogy majd csak lesz...

- Félek, nagyon félek! suttogetta ismételve a leány.

- Ne féljen... Nincs mitől...

- Nincs?... Nincs! Ezzel biztatom én is egyre magamat... De ha maga mondja, hogy: nincs, akkor el tudom hinni és meg tudok nyugodni...

... Miklós szólni akart épen, a mikor szokatlan, erős kopogás hallatszott az ajtón... Mind a ketten öntudatlan ijedelemmel ugrottak föl s a kis Marion még csak annyit tudott elrebegni:

- Miklós, édes, én félek...

... Egy rendőrellenőr lépett a szobába...

- Veér Miklós urat keresem.

- Nos, mi a baj?

- Engedelmet kérek... de... Aladári kapitány ur parancsára önt még a mai nap folyamán, azonnal a törvény nevében le kell tartóztatnom...

... Miklós és Mariska eszméletlenül estek egymás karjaiba...

... Kinos, nehéz percek multak így el. A rendőrellenőr meghatott arcját félrefordította és csaknem sirva fakadt. Ő nagyon jól tudta, hogy ártatlan embert kell elhurcolnia a szerető kebelről.

... A leány hirtelen fölegyenesedett, kitörölte szemeiből a könnyeket s szilárd hangon mondta ki e szavakat:

- Miklós... Menjen... Ne féljen... Legyen erős... Én szeretem...

... Még egy hosszú, forró csók és Miklós elment... Mariska zokogva borult az ablak párkányára...

*

Aladári kapitány már diadalmas hóhérhoz hasonlóan várta az áldozatot.

- Ön ellen bizonyos Berger Mór vendéglős bűnvádi följelentést tett, hogy száz korona erejéig meg akarta zsarolni, bizonyos kompromittáló levél által... Beismeri a vádbeli cselekményt?...

- Hogy beismerem-e? Azt sem tudom, ki az a Berger Mór... Azaz tegnap beállított hozzám egy zsidó és száz koronát ígért egy névtelen levélért... Persze, kidobtam.

- Önnél van az a levél?

- Igen! Tessék.

- Tehát... Fogalmazó ur, vegye jegyzőkönyvbe, hogy a terhelt beismeri a vádbeli cselekményt és a bűnjelet képező levelet az iratokhoz csatolni kéri...

- Nem igaz! Nem ismerek be semmit! Mit ismernék be?

- Beszélte ön Bergerrel?

- Beszéltem...

- Tiszta válasz!... Fogalmazó ur, vegye jegyzőkönyvbe, hogy a terhelt beismeri, miszerint a sértettel tárgyalt...

- Tárgyaltam? Nem! Csak annyit mondtam neki, hogy pusztuljon előlem, mert kirugom...

- Hogy mit mondott ön, azt a tanúk majd szemébe mondják... Berger Mór és Berger Mórné hallották, hogy ön száz koronát követelt a levélért... Ön beismeri hogy ilyen értelemben tárgyalt Bergerrel... Önnél a bűnjelet levél is megtaláltatott... Ez mind döntő bizonyíték ön ellen... Nincs tovább. Vegye ön tudomásul, hogy előzetes letartóztatásba helyezem.

Miklós homlokára verejtékcseppek gyülekeztek.

- Mondja, kapitány ur - kiáltott indulatosan - meg van ön bolondulva? Mert mással nem tudom megmagyarázni ezt a komédiát.

- Vigyázzon, uram, mert ha a törvényt és annak közegeit sértegetni merészeli...

- Igenis, merészelem az olyan rongy embereket, mint a minők önök! Ez nem törvény! És ha azonnal szabadon nem bocsát az ur, ám majd lássa a következményeket.

- Elég! Ön le van tartóztatva, önnek nincs többé semmi szava. Vagy talán azt gondolja, hogy mert egyszer sikerült önnek a rendőrség terveit keresztülhuzni, hát ez sikerülni fog másodszor is? És nem áll a rendőrségnek módjában önt egyszer végleg eltenni láb alól?...

- ?...

- Pedig nagyon könnyen megmenthetné magát minden kellemetlenségtől... Ha ígéretet tenne, hogy eltávozik a városból s nem jön ide többé vissza... Gondolja meg... A bíróság okvetlen elítéli. Ha azonban elmegy... én elsimitom az ügyet...

- Ugy? - tört ki Miklósból az indulat. - Ön fenyegetni akar? Nem és ezerszer nem! A bíróság ártatlanul embert nem ítélhet el!... Vegye jegyzőkönyvbe azt is, a mit most mondott...

- Azt már nem! S ha ön nem hajlandó az okos szóra hallgatni, majd megpuhítja önt a börtön... A bíróság az én jelentésem szerint fog itélkezni. Nem hiszi? Majd meglátja!...

*

... Szegény Miklós hiába keresett jogorvoslást... Átkisérték a fogházba... És sem a vizsgálóbíró, sem a vádtanács, sem a királyi tábla nem bocsátotta szabadon... Csak hadd üljön az ilyen gazember a fogházban addig is, a míg a bíróság az ügyben itélkezni fog...

A szűk börtönczellában Miklós úgy érezte magát folytonosan, mint a ki a következő pillanatot már nem fogja megérni... Vagy beleőrül, vagy belepusztul ebbe a rettenetes fájdalomba és izgalomba... Sokszor úgy érezte mintha a szívére nehezedett volna az egész nagy épület... Sokszor azt várta, hogy mindjárt rászakad a cella boltozata... Mellette senki és semmi... Hideg, sivár falak, a melyeknek nem panaszolhatja el rettenetes szenvedéseit, a rajta elkövetett istentelen gaszágot, a szörnyü gyalázatot s az önérzet háborgó tiltakozását.

Már az első napon szívesebben meghalt volna, semhogy még egy napot így töltsön... De a szívébe be volt írva egy szó. S ő lelkével és agyával folytonosan olvasta azt a szót. És akkor nem volt előtte többé semmi; sem szenvedés, sem öröm, sem vágy, sem kétségbeesés... Csak ez az egy fogalom töltötte be egész valóját... *Marion*.

... S aztán valóban komoly veszedelem fenyegetné?... Lehetséges az, hogy a huszadik században, a fejlett jogérzék korszakában, valakit ártatlanul a börtönben tartanak?... Hisz ma még azokon a rémregényeken is jóízűen nevetünk, a melyekben ilyesmi olvasható...

... Nem...

... Őt is ki fogják bocsátani...

... De mikor?... És most már, ha ki is szabadul innen, mi lesz azután?... Mi lesz odakint?...

Mindenképen reménytelen és vigasztalan volt a helyzete. Semmi jó kilátás, sem előre, sem hátra.

... Ártatlan?!

... De reá fogják bizonyítani, hogy bűnös, mert van ellene két tanu s a törvény nem kíván egyebet, csak két tanut...

... Sok nehéz hét szenvedései élő-halottá változtatták Miklóst. Arcza beesett és megsárgult. Szemei elveszítették férfias, erőteljes fényüket. Háta meggörnyedt és a térdei roskadoztak...

- Legyen a mi lesz!... Öljenek meg, avagy maradjak életben, csak ő legyen és éljen, ő szeressen és maradjon hü mindvégig, a ki immár egyetlen reménységem, minden célom és egész életem: - a kis Marion...

Ez töltötte be lényét, gondolkodását és érzését, reménytelen nappalain és keserves éjszakáin egyaránt, szüntelenül...

Mi lesz a vége a komédiának? Ki lát a jövő titokzatos méhébe? Senki.

A tél mult, a hónapok teltek... Nemsokára jön ismét a kikelet, a verőfényes, a szép - és vele az a hónap, a mikor a rózsák nyilni kezdenek...

... Végre eljött a tárgyalás várva-várt napja... Miklós bizonyosra vette, hogy szabadul, mert nem hitte, hogy büntetlenül elítéljék. Nem is tudta ezt az esetet elképzelni...

... Hogy mi történt azalatt odakint a külvilágban, arról sejtelve sem volt...

... Lélekben és testben megtörve állt a bírák elé, szuronyos börtönőr kíséretében...

... A mi a tárgyaló teremben történt, az már csak mint homályos, lehetetlen káosz, úgy vonult el szemei előtt...

- Igazságot akarok!... És szabadságot!... Mert nem követtem el semmit!... Hiába bántanak!... Hiába üldöznek!... Ártatlan vagyok!... Ártatlan!...

Ez volt minden, amit az elnök kérdéseire válaszolni és a tanúk vallomásaira megjegyezni tudott. Ezt hangoztatta mindvégig...

... Hiába! A nagydrávai kupaktanács régen kimondta már fölötte az ítéletet... S ennek csak utolsó aktusa volt az, a mikor az elnök a tárgyalás végén kihirdette, hogy a bíróság Veér Miklóst a zsarolás vétségében bűnösnek mondja ki és ezért őt egy évi fogházra itéli...

... Miklós nem hallotta végig az ítéletet... Az első szavaknál összeesett... Ugy szállították vissza a fogházba... Védője, Steier dr. felebbezést jelentett be. Azt sem hallotta...

... Kábultan, eszméletlenül töltötte az egész éjszakát...

... Másnap reggel, a mikor kinyitotta szemeit, úgy érezte, hogy most már csakugyan mindennek vége...

Nehezen kelt föl... Odavánszorgott az ablakhoz s a nélkül, hogy átgondolta, a nélkül, hogy érezte volna, mit csinál, összekötött a sarkainál három zsebkendőt és kötélle csavarta azokat... Egy hurok és... az ablakrács... Hadd legyen igazán vége mindennek...

... Ebben a pillanatban megnyílt a czella ajtaja s egyik fogházőr lépett be azon... Levelet hozott, a mely Miklósnak volt czimezve...

... Édes Miklósom! Ne csüggedjen és legyen béketűrő! Az Isten nem hagyhatja cserben az igazságot! Minden jóra fordul s én csak önt szeretem és szeretni fogom, úgy a földön, mint a siron tul, mindörökké!... Marion.

... Miklós a levél elolvasása után hosszasan elgondolkodott, majd elővette a zsebkendőket, szépen kibontotta azokat és csendesen, érzéketlenül roskadt az ágy szélére...

Levelek.

N...

Édes Miklósom! Legutóbbi levelében csodálkozását fejezi ki, hogy oly régen nem irtam. Oka ennek az, hogy beteg vagyok. Nem testi baj... Az nem hagy oly mély nyomokat, mint a lelki betegség.

Ön, édes, panaszkodik, hogy a mióta megfosztották szabadságától, állandóan beteg és szenved. Nekem százszorta nagyobb fájdalmat okoz az, a mi idekünn történik. Ez a sok mendedonda önről, a melyet bárki is hajlandó lehet elhinni, a ki nem ismeri önt úgy, mint én...

Száz és ezerféleképen átgondoltam és megvizsgáltam a helyzetet. Próbáltam beleképzelni magamat az ön helyzetébe. Én nem csatlakozom az emberek véleményéhez, de minden esetben arra a meggyőződésre jutottam, hogy ön az oka mindennek, a mi történt.

Nem volt egyetlen lélek, a mely az ön törekvését helyeselte, támogatta volna s ön még sem akart törekvéssel szakítani. Pedig jól láthatta, hogy ez a küzdelem eltemeti egész jövőjét...

Nem hiszem el, hogy valaki épen semmit se törődjék a körülötte forgó világ véleményével, mert hiszen, ha jót, szépet cselekszik, megköveteli a világ hódolatát, elismerését.

... A mikor érkezett a tárgyalás napja, telve reménnyel és félelemmel ébredtem... Mindenki bizonyosra vette szabadulását, a ki ezt nem szerette volna; csak én, a ki egyedül vágytam önt szabadon látni, én voltam tele rossz sejtelmekkel, hogy még sokáig lesz távol tőlem...

S úgy történt, elítélték egy esztendőre - ártatlanul!

Képzelteti megdöbbenésemet. Bár sohase értem volna meg azt a napot! Bár sohase láttuk volna meg egymást! Én értem sem tudta ön megváltoztatni elhatározását s ez az elhatározás lett önre nézve végzetes. Igaz, hogy sohasem szóltam s ezért hibásnak érzem magamat, de, hogy őszinte legyek, ön is hibás.

Lássa, édes, ha ön igazán szeret engem, már régen itt hagyta volna Nagydrávat. Azt hitte, hogy célzott érte? Azért nem hagyott félben törekvéssel?... Utóbb belátta, hogy hiába minden s nekem végtelenül fáj, hogy mégsem tett egy lépést sem jövője - a kettőnk jövője érdekében.

Mi kötötte Nagydrávhhoz? Ezt nem tudom magamnak megmagyarázni. Ön azt fogja mondani, hogy én. De hátha más ok volt, a melyet nem mert ön előttem bevallani soha?

Ne nehezteljen reám őszinteségemért. Ezek a dolgok nekem okoztak szívfájdalmat és nem önnek.

De ki kell, hogy öntsem a lelkem keserűségét, mert most, az ön távollétében engem bántalmaz mindenki...

Szeretnék, ha elfelejtkeznék önről. Ám én nem tudok elfelejtkezni...

Ne busuljon, édes, jó az Isten, ő jól végez mindent. És ha ő egymásnak rendelt bennünket, akkor nem választ el más egymástól, csak a sirgödör...

Egyébként kérem, ne adjon sokat erre a levélre, mert lázas állapotban írom.

Csókolja és helyzetéhez képest minden jót kíván önnek örökké szerető hive: *Marion*.

*

N... a fogházból.

Édes Mariskám! Vádjai fájnak, de nem tudok ellenük védekezni. Hogy önt is elvakították, megingatták, azt tapasztalom, de nem vagyok képes megvigasztalni. A mit nekem tudnom kellett volna, azt, bár későn, megtudtam s erre megnyugtatóul csak azt felelem, hogy szeretem önt és mindenre kész vagyok önért. Ha ön is szeret, ezt elfogadja tőlem ígéret gyanánt a jövőre. Ha nem szeret, akkor nem ír többet és én le fogom vonni a konzekvenciát.

Kedves levelét nagyon köszönöm. Ez teljesen megnyitotta szemeimet.

Csókolja és öleli milliószor, végtelen szerelemmel *Miklós*.

*

N...

Édes Miklósom! Ön azon gondolkodik, mivel szolgálhatott reá, hogy a sors ily keményen sújtja! Nem kell erre rászorgálni. Az igazak kiváltsága a földi szenvedés, azután annál teljesebb a boldogság. Minden rossz után jó következik. Én hü maradok önhöz minden poklokon keresztül. Nincs oka tehát semmi gyötrő aggodalomra.

Lássa, édes, az én kedves jó anyámnál szelidebb, türelmesebb lény nincs a földön és mégis, a sors mennyi kemény megpróbáltatást mért reá! De a sok szenvedés nem tudta az ő erős lelkét megtörni. Ennek bizonyítéka az, hogy még most is a mi szerető, gondozó édes anyánk. Bár testben gyöngé, de a lelke erős, nem olyan, mint a minőt kishitüeknél tapasztalhatunk. Azért csak legyen ön is erős.

Azt kérdezi, hogy mivel töltöm napjaimat? Nincs óra, nincs percz, a mikor ne önre gondolnék és minden gondolatom önnél van. És türelmetlenül, nehezen várom, várom egy-egy boldogító, megnyugtató levelét.

Higyje meg, az én sorsom sem jobb az önénél. A ki önt bántja, az engem bánt meg. Most a napokban is szemembe vágják, örülnek, hogy így történt. Ne fájjon ez nekem? És csak gunyos, szánakozó arczokkal találkozom mindenütt.

Mikor lesz már vége ennek a Kálváriának?

Ugy-e, édes, ha a jó Isten megsegíti, hogy kiszabadul, kétszeres erővel fogjuk bebizonyítani az embereknek, mennyire nem érdemeltük meg bántalmaikat.

Csókolja az önt szerető, önnel együtt érző és szenvedő *Marion*.

*

N...

Édes Miklósom! A mióta önt letartóztatták, még nem voltam oly megnyugodott, mint ma. Édes anyám fölkereste az ön védő ügyvédjét, a ki azt a határozott kijelentést tette, hogy önt a felelősségi főtárgyaláson föl fogják menteni és szabadlára helyezik. Elképzelheti örömeinket!

Anyám a hosszas nagy levertség után csaknem fölvidult. Régen nem érzett örömet szerzett nekünk az ügyvéd ur szavaival. Kivált nekem.

Most tehát csak bizzék a jó Istenben, az ő utjai kifürkészhetetlenek. Én nem látom már olyan sötét, fellegesnek egünket, mint eleinte. Ezerszer csókolja, szeretve forrón, *Marion*.

N...

Kedves Veér ur! Ezuttal én irok önnek, de csak annyit, hogy Mariskám már egy hét óta rendkívül súlyos beteg. Levelet sem írhat... Lázás álmaiban csak az ön nevét emlegeti folytonosan... Iszonyu lelki állapotban vagyok... Sohasem éreztem magamat így én, a ki már annyi gyermekemet sirba tettem, mint most, a mikor veszélyben látom legkedvesebb gyermekemet... Legyen ön mindamellet nyugodt... Ha állapota jobbra fordul, azonnal írni fog önnek... Üdvözli szeretettel *Veszprém*é.

N...

Édes Miklósom! Hetekig tartó, nehéz lázból csak most épültem föl és sietek önnek írni, remegő kézzel, de rendületlen szívvvel.

Betegségemben is folytonosan önt képzeltem magam elé, önt láttam, önnel beszéltem és önt kívántam a valóságban is.

De mikor fog az a nap elkövetkezni reánk.

Idestova fél éve már, hogy megfosztották szabadságától. S én ez idő alatt minden este reménnyel feküdtem le s reménnyel vártam a másnapot, hátha meghozza a várva várt szabadulás és édes viszontlátás pillanatát.

... Hiába!...

... De ha egy kis igazság van, nem szabad, hogy most már ez a helyzet sokáig tartson!... Csak a hosszas szenvedés meg ne ártson az ön féltett egészségének... Elképzelem fájdalmait, mert érzem az én fájdalmaimat. Pedig én szabad vagyok. Csak önt láthatnám újra szabadon!... De mikor?... Ha még egyszer beteggé tesz a bánat, úgy érzem, nem fogok többé ágyamból fölkelni...

Udvarunkon virul a virágbontó rügyfakasztó uj tavasz... Az én lelkemben borus, őszutói világ van, mint akkor... azon a szomorú napon...

... S csak sirni, imádkozni és vágyakozni tudok, ön után, egyébre nem vagyok képes... Istenem!...

... Az udvarunkban már bimbóznak a rózsák. Nem sokára újra nyilni fognak... De jobb erre nem is gondolni!...

A legnagyobb izgalommal várom a döntést az ön ügyében. Mily soká lesz az is! Beletelik még három hét. Kétségtelen, hogy az ön iránti általános ellenszenv bénítja és lassítja így meg az igazságszolgáltatás amúgy is lassu kerekeit.

Reméljük azonban minden jót! Már a mennyire jónak lehet nevezni...

Édes Miklósom! Kimondhatatlan jó érzéssel töltött el az a levele, a melylyel nyugodt, csendes jövőt ígér... A másik levelében ismét kétségét fejezi ki, hogy mi lesz, ha kiszabadul?... Csak már kint volna! Akkor minden jóra fordul! Így borzasztó...

Addig is vigasztalják forró csókjaim és multhatatlan nagy szerelmem. Igaz érzéseim pótolják a nagy szavak hiányát.

Öleli örök szerelemmel *Marion*.

*

N...

Édes Miklósom! Holnapután lesz tehát a nagy nap... Nem vagyok képes tollal és papirossal éreztetni azt a rettenetes harcot, a mely a lelket és agyamat dulja. A remény vivja ezt a szörnyű tusát - a kétséggel... Ha a remény győz, ha ön győz, mindent meg fog gyógyítani a boldogító, édes valóság. Ön szabad lesz! Ebben a három szóban rejlik reám nézve a legnagyobb elképzelhető földi boldogság.

... Ha azonban az a másik, az a sötét rém diadalmaskodik, az ellenség, akkor... akkor az a holnaputáni nap a halálot fogja jelenteni...

Azonban most inkább bátorítani, vigasztalni kell önt és nem csüggeszteni... Ha nekem elég lelki erőm volna!...

... Kivánom, hogy a holnaputáni nap végleges fordulatot, jó döntést hozzon az ön szomorú helyzetében. Ezért imádkozom minden este és reggel az eget urához.

... Kivánom, hogy az igazság olthatatlan fénye világítsa meg földi biráinak szemét.

... Kivánom, hogy minden ellenséges gyűlölet, csel és hitvány gonoszság ereje semmivé törpüljön a bölcsen gondolkodni akaró és tudó agyak kritikájának súlya alatt.

... Kivánom, hogy az ítélő székeken végre emberek üljenek, a kik magasztos hivatásukat és hatalmukat igaz célok elérésére fordítsák.

... Kivánom, hogy ezek az emberek ne engedjék magukat elsodortatni a guruló aranyak és az áramló érdekek zürös, szennyes, örvénylő folyamától.

... Kivánom, hogy a jog, a törvény, az emberi és az isteni igazság döntsön Justicia isten-asszony mérlegében.

... Kivánom, hogy elégtételt nyerjen ön hosszas, nehéz, méltatlan szenvedéseieért.

... Kivánom, hogy így legyen és ön ismét szabad legyen.

Csókolja reménnyel és szerelemmel *Marion*.

A mogorva, ősz táblabírák elfoglalták székeiket a hosszú, zöldposztós asztalnál.

Előttük a potrohos törvénykönyvek épen olyan némák és ridegek voltak, mint az az öt tekintélyes, komoly fej, a melyek figyelmesen szegeződtek a vádlott felé. Ebben a pillanatban meglátszott mindegyikük arcán, hogy nincs többé előttük világ és ember, nincs fogalmuk talán életről és halálról, boldogságról és szenvedésről, szabadságról és rablánczokról sem, - csak az a potrohos könyv létezik reájuk nézve, a mely imhol fekszik előttük: - a törvény.

Az a megtört, görnyedt sápadt alak, a melyik ott ül a vádlottak padján, a szuronyos börtönőr őrizete alatt, szintén nem ember. Nem Veér Miklós az ő neve, nem a tollal való hadakozás mestere ő, csak - vádlott. A ki vagy bűnös és akkor senyvedjen továbbra is a fogságban, esetleg ott is haljon meg, vagy ártatlan és akkor elbocsátják, menjen Isten hírével...

A főtárgyalás megkezdődött. A főügyész helyettese röviden indítványozta, hogy a királyi tábla járuljon hozzá az elsőfoku bíróság ítéletéhez...

Steier emelkedett ezután szólásra, a védő. Lángoló arca és az előtte fölhalmozott rengeteg iratsomó jelezte, hogy nagy, elszánt beszédre készült.

És beszélt... Eleinte nyugodtan, megfontolt szavakkal, később nekitüzesedve, harciasan, mint ama görög demagóg. Minden szava egy-egy rettenetes, égbe kiáltó - igazság. Minden szava a lelkekbe, a vesékbe vágott. Azok, a kiknek ez a súlyos vádaktól terhes védőbeszéd szólt, nem voltak jelen; de a jelenlévők és a bírák érthettek belőle, ha akartak, eleget...

Tekintetes Királyi Itélőtábla! Egy ember áll előttünk, látszólag összetörve, semmivé nyomorítva, - de a valóságban, az igazságos kritika mélyre ható szemei előtt mindnyájunk fölé emelkedve, igazi nagyságban, teljes fényben.

Gloria victis!... Nagy az valóban, a ki, a mikor az országban a legnagyobb ünnepelt hős gyanánt kellene büszkélkednie, - itt áll önök előtt... ebben a pillanatban még vádolva, lealázva, silánynyá nyomorítva, megkötözve lélekben és testben... egy pillanat múlva azonban már győzedelmesen, emelt fővel, mint diadalmas hős, félisten...

Igen, uraim, önök, a kik ebben a perczen talán még őszintén meg vannak győződve a vádlott bűnösségéről, nemsokára bizonyítva látják teljes ártatlanságát, - méltatlan szenvedéseinek s ezzel diadalának teljes nagyságát.

Hallgassák önök a törvény intencziója szerint, elfogulatlanul - az igazságot. S adják meg ezt az igazságot annak is, a ki önöket talán szintén megbántotta, ámde önök itt most nem emberek, hanem sokkal magasabb, nemesebb lények: - ítélő bírák.

Nem védelmezni jöttem, mert arra nincs szükség, hanem vádolni...

Vádolom a nagydrávai királyi törvényszék bírait, a kik marasztaló ítéletet merészelték hozni, holott a tanuk az elsőfoku bíróság tárgyalásán oly lehetetlenül zavarosan és saját maguknak is ellentmondva vallottak, hogy figyelembe venni, törvény szerint, egyetlen szavukat sem lett volna szabad...

Vádolom a nagydrávai nyomozó hatóságokat, a vizsgálóbírókat és a rendőrséget egyaránt, a melyek a védelem adatait és bizonyítékait nemcsak mellőzték, de a meglévő jegyzőkönyvek adatait is egyenesen, szemérmetlenül meghamisítva terjesztették a törvényszék elé... Vádolom az egész várost, az egész országot, az egész világot, a mely gyáva volt egy ember védelmére

szavát fölemelni, holott tudta, látta, hogy azt az egy embert a nem-emberek hitvány érdekcsoportja üldözi a börtön fenekéig, onnan talán a dicstelen, szégyenletes halálig...

És miért, tekintetes királyi ítélőtábla?!... Csak azért, mert az az ember egy esztendőn át kiméletlenül megmondta az igazat, mindent, a mi igaz és csak azt, a mi igaz...

Ezek azonban frázisok. Önöknek reális adatok, perdöntő bizonyítékok kellene. Elismerem! A törvény is így rendeli!...

Tekintetes királyi ítélőtábla!

Itt állanak ismét az első tárgyalás tanui, méltóztassanak őket kihallgatni... Ezennel leteszem a másodfoku bíróság asztalára azt az ezer koronát, a melyet a koronatanu, Berger Mór deponált nálam a következő szavakkal:

- Ügyvéd ur, ezt kaptam Aladári kapitánytól, a miért megtettem a hazug följelentést... Itt van, nem kell! Gazember voltam egész életemben, de most, a mikor ártatlan ember szenved miattam a börtönben, fölébredt a lelkiismeretem... Ez a pénz megöl... Azt akarom, ügyvéd ur, hogy az az ártatlan ember mielőbb kiszabaduljon...

... Önök megdöbbenve néznek reám? Van még mondani valóm...

Itt áll és kihallgatásra vár a rendőrség két tisztviselője, a kik eskü alatt vallani fogják, hogy a másik szobában hallották, a mikor a kapitány kitanította Berger Mórt, hogyan írjon Veér Miklósnak apokrif levelet s hogyan tegyen ellene hamis följelentést és vallomást...

Itt áll önök előtt Berger Mórné és két pinczérleány, a kik tanui voltak, hogy ez az asszony csak heves családi jelenet után és csak életveszélyes fenyegetésre engedett férje ama fölszólításának, hogy Veér Miklós ellen a bíróság előtt terhelő, hamis vallomást tegyen... S ha ez még mind nem elég, ime, leteszek a bíróság asztalára egy eredeti okmányt, a melyet az ügyészség nemrég elbocsátott szolgálja lopott el és bocsátott rendelkezésemre s a melynek hiteles másolatát holnap az összes fővárosi ujságok, utánok a külföldi lapok is publikálni fogják. Nem hinném el magam sem, hogy ilyesmit valaki papírra vessen, ha nem volna az irás a kezeim között...

Ime, az okmány szövege:

... Alulírottak, a mai napon szent esküvéssel fogadalmat teszünk becsületünkre és életünkre, hogy Veér Miklós szerkesztőt minden tőlünk telhető eszközzel, mindenütt üldözni fogjuk, mindaddig, míg örök időkre lehetetlenné nem tesszük; ha lehet: a börtönrel, ha kell: életével... Egyszóval minden eszközzel... Így legyen!... A nagydrávai szabadkőműves-páholy végrehajtó-bizottsága...

Tekintetes királyi ítélőtábla! Leteszem az okmányt, a melynek hitelességét aláírói nem tagadhatják... Aláírta azt többek között egy királyi táblabíró is, a ki jelenleg sápadtan és reszketve ül önök között... Reá is mutatok... Nézzenek a szemébe!... De hadd olvassam a dicső neveket, a melyek viselői ellen egyébként a fegyelmi és bűnvádi följelentést illetékes helyen már megtettem: Grancz Adolf főispán, Rattler Károly polgármester, Grünau Ármin főkapitány, Aladári Adolár kapitány, Becskereki vizsgálóbíró, dr. Drávay Zsigmond királyi táblabíró, Ray József törvényszéki elnök és a többi, a kik önöket talán nem érdeklik...

Nem szükséges folytatnom, ámbár folytathatnám... Önök ítélnének, ámde meg kell fontolniok, hogy holnap az egész világ megismeri a tények igaz állását s az önök ítéletét...

Hallottak. Tudnak. Gondolkozzanak s a vádlott ártatlansága tisztán áll az önök lelki szemei előtt... - Leirhatatlan az a hatás, a melyet Steier filippikája előidézett. Az utolsó szavaknál már a terem hallgatósága viharosan kiabált össze-vissza s a táblabírák maguk is izgatottan

fölugráltak székeikről, hogy a beterjesztett okmány valódiságáról meggyőződjenek. Csak egy maradt ülve...

Az izgatott kedélyek nem csillapultak s elemi erővel tört ki a fölháborodás és rémület, a mikor a beidézett tanúk kihallgatását a tábla elrendelte s azok egytől-egyig szó szerint beigazolták a védőügyvéd állításait...

- Gázságot még sem lehet eltűníteni!

- Gyilkosok!... Rosszabbak a vadállatoknál!...

- Ez egy modern város igazi képe! Hogy nem tud elsülyedni!...

Ilyen és hasonló szitkok hallatszottak ki a hallgatóság soraiból.

Steier vérben forgó szemekkel, elszántan nézett szembe az átellenes helyen ülő főügyész-helyettessel... Látszott rajta, hogy ha akar, hát tud még szolgálni adatokkal, százszor annyival. Elég volt ez a néhány szó is. És ki gondolta volna, hogy ez a néhány szó egy várost rombol le és épít ujja, egy hatalmas irányzatot sodor el, egy poshadó szervezetbe fog uj, friss, igazi vért, életet és erőt önteni...

Maga Miklós úgy ült ott, a vádlottak padján, mint valami üvegszemű, élet nélküli viaszbab... Nem tudta elhinni maga sem, a mi körülötte néhány perc alatt történt. Nem tudta magát beleélni a hirtelen változásba. Mintha színházban játszanák előtte ezt a drámát, a mely azonban csak az ő drámája, másoknak, a szabadoknak, - izléstelen komédia...

... A bíróság tagjai már régen visszavonultak tanácskozássra... De a hallgatóság egyre lázasabban zajongva tárgyalt... Az a néhány kíváncsi... Miért nem volt itt, miért nem hallott meg mindent az egész város, az emberek tekintélyes tömege, hadd gyújtott volna gyors tette gerjesztő lángot ezrek kebelében... Ha nagy tömeg lett volna, bizonyosan kirohan az utcákra s az elkeseredés első kitörése nyomán a porig lerombolja a bűnök és gázságok aranyakkal bástyázott várait... De nem, a tárgyaló teremben csak néhány gyöngye ember háborgott, méltatlankodott.

Az ítélő tanács csaknem egy órahosszat tárgyalt a mellékteremben.

Azután bevonultak ismét, hogy mogorván, érzéketlenül elfoglalják székeiket a zöldposztós, hosszú asztalnál, az izgalomnak immár minden jele nélkül, mintha az imént semmi sem történt volna. Kezében fogta mindegyikük a tipikus, potrohos könyvet, a törvényt...

Leültek. Csak az öreg, kövér, pápaszemes elnök maradt állva és kihirdette a felelősségi bíróság - határozatát...

... Határozatát, mert pozitív ítéletet ebben a nagy ügyben nem mert hozni a nagytekintélyű, az igazságos királyi tábla...

Ő Felsége a Király nevében!...

... A másodfoku ítélő bíróság a törvényszék ítéletét megsemmisíti... Uj ítéletet azonban egyelőre nem hoz, - hanem a pör újrafelvételét rendeli el... A vádlottat azonban addig is szabadlábra helyezni rendeli s egyben megállapítja, hogy előzetes letartóztatása helytelen, törvénytelen és jogtalan volt...

... Miklós körül forgott a terem, forgott, kóválygott az egész világ...

... A hosszadalmasan felolvasott határozatból csak annyit hallott, annyit értett meg, hogy szabadon bocsátják... Szabad... Szabad újra...

... Ha ereje engedi, bizonyosan fölugrik és elrohan diadalmas, nagy örömmámorban...

... Szabad, szabadon mehet hát ismét a temető-utczai áldott, békés fehér házba...

... A hol nyugalom és boldogság, öröm és szeretet várja...

... A hol ölelő karokkal fogadja a legszebb, a legjobb, a legdrágább; az az ártatlan, galambszivű leányka, a kinek a kitörő boldogság bizonyára piros rózsákat fest halvány, keskeny arczára...

... És a rózsák...

... Miklós kebelében hevesen megdobbant valami...

... A rózsák. Igen. Épen most nyílnak. Megnyitja illatos keblüket a szerelmes május...

... S a szegény fiu nem örvendett a szabadságának, a mikor eszébe jutott, hogy a rózsák immár újra nyílnak s ő még mindig senki, semmi, tehát nem válthatja be szent ígéretét, a melyet az újra fakadó rózsákhoz fűzött...

*

... Kint volt az utcán. Járt. Szabadon. És lélezett. Nem kísérte lépéseit porkoláb. Senki...

... Ment zavartalanul, kissé szédülve, át a forgalmas, zajos utakon, tarka néptől hullámos, nyüzsgő tereken...

... Az emberek megbámulták. Ma még csodálkoztak: vajjon szökött-e ez, vagy kibocsátották? Holnap azonban ez a kétkedő, gunyos és fenhéjazó tömeg kénytelen lesz elismerni, hogy ez az igénytelen, szürke semmi: - a század egyik győzedelmes hadvezére. Hadvezér, a kinek diadalmas seregét egy ember képezi s az az egy is saját maga... Holnap ez a város reszketni fog és el fog bujni a saját szégyene elől... Holnap ez a város tagadni fogja saját létét, virágzását, születését... Holnap ez a város megváltozik... A réginek emléke sem marad s lesz minden új, egészséges...

... Miklós azonban nem erre gondolt. Távolról sem gondolt még arra, hogy megnyerte a vitát Popescuval szemben, hogy megnyerte a harcot egymaga a soktagu társadalom ellen, nem! Ő most csak arra gondolt, hogy az Isten megsegítette s nemsokára ismét ölelheti, csókolhatja szeretett Marionját, a kiért új életet kezd és a kivel boldog, nagy, hős, ünnepelet lesz...

... Csak egy fáj neki... A rózsanyílás... Az ígéret...

... Dobogó szívvvel, félve suhant be a kíváncsi szemek elől a kis kapun... A rózsák között látta állni Mariont, várva, édesen, ártatlanul, boldogan, szerelemmel, mosolyogva...

... Szó nem hangzott el egyetlenegy sem ott... A két szerelmes öleléssel borult egymás keblére... És csak a csillogó, néma köncseppek beszéltek nagy boldogságságról, nagy szerelemtől...

... Körülöttük a napsugár csillogott... A virágos udvaron pillék játszadoztak, kergetődztek... Fölöttük madarak énekeltek...

... Nagy sokára a leány szólalt meg először:

- Miklósom!... Édes!... Csak egy szót... Fáj még valami?...

A fiu némán intett, hogy igen.

- De hát Istenem, most már mi? - kérdezte a kis Marion ijedten.

- A rózsák!... suttogta a fiu bánatosan.

... A kis Marion arcza egyszerre földerült:

- Hogy nem tartotta meg az ígétét, ugy-e rossz fiu! No, de azért ne busuljon, édes és nézzen oda, gyönyörködjék az én rózsáimban, a melyek nekem oly nagy örömet fognak szerezni, ha teljesen kinyílnak...

... A fiu fölemelte a fejét...

... Ott álltak a rózsafák egytől-egyig, virág és bimbó nélkül, disztelenül, kopaszon...

... Hogy ne virágozhassanak, az összes rügyező galyakat levagdalta azokról - valaki...

Veér Miklós visszament a fővárosba.

Sikeresen fejezte be misszióját, avagy nem, ő a levert, az összetört, a megsemmisített, azzal édes keveset törődött.

Egyetlen gondolat tartotta immár hatalmában egész valóját, lelkét és agyát, vérét és idegzetét: - a szerelme, a jövője.

De vajjon sikerül-e ismét visszafoglalnia az elhagyott pozíciót, sikerül-e egykönnyen visszaszereznie az eldobott kenyeret?... Most, a mikor meg van gyötörve, le van törve, most, a mikor már börtönt ült s még nem szabadult ki teljesen a súlyos bűnvád lekötő bilincsei alul.

... Félve osont végig a népes boulevardok széles aszfalt járóján...

... Az emberek kitértek utjából és megállva néztek utána...

És ő pirult, mert azt hitte, hogy szégyenének bélyegét olvassák le lázas homlokáról.

S ha nem sikerül az elhagyott íróasztalnál most helyet kapnia?

... Akkor sem fog habozni. Elmegy téglát hordani, vagy követ törni...

Semmiféle célja nem lehet más, mint - a kenyér... Hogy kenyeret tudjon adni annak, a ki eljön hozzá nagy szerelemmel s megosztja vele a jólét örömét, vagy a nyomor bánatát egyaránt, egyforma boldogsággal...

Szerelmmel fogja az őt boldogítani akkor is, ha nem lesz egyéb asztalukon naponta, csak - kenyér.

... Reszketve lépett régi főnöke, a virágzó lapvállalat kiadó tulajdonosának ajtaja elé.

Hogyan fogadja? Mi vár reá? Hátha szóba se áll vele? Hátha kiutasítja, kidobja szobájából, kiveri, mint a veszedelmes ebet szokták...

S ha belép, hogyan lépjen eléje? Mit mondjon neki? Önérzettel, vagy megalázkodva? Feszte-lenül, vagy könnyörögve? Mint a régi, vagy mint az összetörött? Mint ember, vagy mint ágról szakadt, csavargó, rongyos koldus.

... Belépett, de nem emlékszik, hogyan. Szólt, de nem érezte, hogy mit... Csak érezte, hogy ott találta magát a volt főnöke karjaiban.

- Üdvözlöm önt, a nap hőjét.

- ?...

- S örvendek, hogy ismét házamban látom önt, a mártírt, a győzedelmezt.

- ?...

- Ön egymaga szembeszállt a kész veszedelemmel és...

- Tönkretettem magamat! sóhajtotta öntudatlanul Miklós.

- Óh nem! Önt ma dicsőíti a sajtó, nevét emlegeti az egész világ. Mert ön egy Szodomát, egy Ninivét romba döntött, ön a pakfongot igazi arannyal cserélte föl...

- A belügyminiszter ma táviratilag felfüggesztette Nagydráva város egész közigazgatását... Minden embert fegyelmi eljárás alá vont, a ki csak ott működött, főispántól le a legutolsó irnokig... Ma délben utazik el különvonaton a teljes hatalommal felruházott kormánybiztos... Lesz ott öldöklés...

- ?...

- Ön azonban itt marad. Önt már versengve keresik a többi lapok kiadói, a konkurrenseim... De ön igen helyesen hozzám jött és itt marad... Ön az első ember a lapnál...

... Valóban az eset fölkavarta az egész világ közvéleményét... De mit érdekelte ez most már Miklóst?

Ő csupán egyre gondolt: szerelmére, a bájos, ártatlan kis Marionra.

Most tehát semmi akadályja többé boldogságuknak. S ez a legszebb győzelem, ez a legméltóságosabb elégtétel neki, a méltatlanul szenvedőnek.

Az események rohamosan következtek be egymás után. Néhány hét alatt nem maradt ember Nagydráván, a ki el ne vette volna jól megérdemelt büntetését. Ez a néhány hét izgalmas szenzációk ideje volt az egész világsajtóra nézve. Rémesebbnél rémesebb adatok kerültek nyilvánosságra a bűnös város sötét életének rejtelseiből... Aztán megint csendes lett minden.

A lángok, a melyek egy nagy város romjait elhamvasztották, lassan lecsillapultak azzal, hogy a bűnösök egytől-egyig oda kerültek, a hol Miklós hét hónapig szenvedett ártatlanul: - a börtönbe... Hogy majd csak akkor csapódjanak föl még egyszer, a mikor egy hosszadalmas, sablonos törvényszéki végtárgyalás fejezi be a gyilkos, de tisztító procedurát...

Miklós lelkét nem érintették ezek az izgalmak.

Őt csak szerelme, a kis Marion tudta egészen elfoglalni és foglalkoztatni... Marion... Ebben a névben bizott, ezzel küzdött, ezért harczolt tovább a reménytelenség rapjaiban; ez enyhítette fájdalmait a szenvedések gyötrelmeiben, ebben élt, győzött, ez tartotta benne a hitet a kétségbeesésben, - ez az ő egyetlen és drága, boldogító elégtétele a gazokkal szemben...

S az a sok elismerés, a melyben részesült, mind nem tette őt boldoggá. Csak akkor érezte magát igazán nagynak, teljesen erősnek és boldognak, a mikor egy szép napon az ujságok föltűnő helyen közölték, hogy »...Veér Miklós hirlapíró és Veszprémi Mariska jegyesek...«

*

Egy meleg, szőlőérelő szeptemberi napon a nagydrávai városi kávéház nagy üvegablakánál ült Veér Miklós - most már gyönyörű ifju feleségével - és Popescuval beszélgetett...

- A feleségem rokonait látogatjuk meg s nem tudtam megállani, hogy le ne üljek egy kissé ehhez az emlékezetes asztalhoz, ábrándozni a multakról... Egyébként hogy van ön doktor ur?... És a város? Ugy-e, most végre tiszta, jobb és szebb, mint a régi... Mintha az emberek is nyugodtabb arcot viselnének... Mintha a levegője is más volna... Emlékszik-e, a mikor néhány év előtt itt arról a szóról vitáztunk, hogy »soha«...

- Nos és kinek lett igaza?

- Nekem!

- Bocsánat, nekem!

- Hogy-hogy?

- Ön azt mondta, hogy soha sem fog szeretni és... ime...

- Vagy ugy?! mosolygott nem kis zavarral Miklós... Különben ez is csak azt mutatja, hogy annál fényesebb a győzelmem s így eggyel több okom van büszkélkedni.
- Igaza van, szerkesztő ur! Sokszor elgondolkodom, vajjon mi önthetett önbe oly erőt és kitartást, minden gyilkos poklonon keresztül... Hite?... Bizalma?... Makacs szívóssága?... Vagy valami háttérben álló pénzes hatalom?... Nem tudom magamnak megfejtani.
- Pedig könnyü a megfejtés, doktor ur, szólt közbe egy bájosan csicsergő, naiv hang. Semmi más, csak az Isten...
- Igen! egészítette ki Miklós. Valóban ő, de ugy, hogy küldött nekem egy aranyos kis védő, vezető, biztató angyalt, a kit ugy hívtak, hogy: Marion...
- ... Csöndesen, szótlantul, áldott nyugalommal szemlélték sokáig a járó-kelő, nyüzsgő, szorgalmas, lelkes tömeget a főtéren...
- ... Egyszerre csak a mellékutczákból rikkancsok sűrű csapata rohant elő s hatalmas piros nyomtatványokat szórt a lázas embercsoportok közé...
- Mi az? kérdezte meglepetten Miklós. Talán új lap jelent meg Nagydráván.
- Nem, szólt nyugtalan mosollyal Popescu. Ön tudja, hogy a város új képviselőt választ. Azok a piros lapok a ma először kibocsátott kortesplakátok. Az új képviselőjelölt neve is rajta van...
- ... Egy rikkancs a kávéházba is behozott néhányat. Miklós érdeklődve vett kezébe egyet a piros lapok közül, a melyen lángba borult arczczal olvasta... a saját nevét...
- ... Marion szerelmesen, boldogan simult szeretett férjecskéjéhez...